

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра економіки підприємства та виробничого менеджменту

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему:
«Підвищення ефективності управління основними засобами приватного
акціонерного товариства «Вінницький дослідний завод»

Виконав: студент 2-го курсу групи МПОУ-20м
спеціальності 073 Менеджмент

_____ Арсенюк Д.І.

Керівник: Завідувач кафедри, к.е.н., професор
кафедри ЕПВМ

_____ Лесько О.Й.

Опонент: к. е. н., доцент каф. ФІМ

_____ Ткачук Л.М.

«___» _____ 2021 р.

Допущено до захисту

Завідувач кафедри ЕПВМ

к.е.н., проф. кафедри

_____ Лесько О.Й.

«___» _____ 2021 р.

Вінниця ВНТУ – 2021 року

Вінницький національний технічний університет
Факультет менеджменту та інформаційної безпеки
Кафедра економіки підприємства та виробничого менеджменту
Рівень вищої освіти II-й (магістерський)
Галузь знань - 07 Управління і адміністрування
Спеціальність - 073 Менеджмент
Освітньо-професійна програма - Менеджмент підприємств, організацій і установ

ЗАТВЕДЖУЮ
Завідувач кафедри ЕПВМ,
к.е.н., професор
_____ О.Й.Лесько
" 03 " вересня 2021 р.

З А В Д А Н Н Я

НА МАГІСТЕРСЬКУ КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ

Арсенюку Денису Васильовичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: «Підвищення ефективності управління основними засобами приватного акціонерного товариства «Вінницький дослідний завод», керівник роботи: Лесько Олександр Йосипович, к. е. н., професор каф. ЕПВМ, затверджені наказом ВНТУ від «24» вересня 2021 року №277.
2. Строк подання студентом роботи 02 грудня 2021 р.
3. Вихідні дані до роботи: Фінансова звітність ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за 2018-2020 роки; Методичні вказівки до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студентами спеціальності «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент підприємств, організацій і установ» / Уклад. В.О. Козловський, О.Й. Лесько. 3-є видання, переробл. і доповнене – Вінниця : ВНТУ, 2021. – 63 с.; Закони України, нормативні документи КМУ, матеріали наукових конференцій, монографії та статті у наукових журналах, офіційні статистичні матеріали, інформаційні ресурси Інтернет тощо.
4. Зміст текстової частини: дослідити теоретичні засади ефективності використання основних засобів підприємства; проаналізувати складу, структури та динаміки показників ефективності використання основних засобів на ПрАТ «ВДЗ»; розробити пропозиції та рекомендації щодо підвищення ефективності управління ПрАТ «ВДЗ» тощо.
5. Перелік ілюстративного матеріалу: рисунок складу та структура основних засобів підприємства, організаційна структура управління ПрАТ «ВДЗ», динаміки основних фінансово-економічних показників ефективності діяльності підприємства, змакетована структура ПрАТ «ВДЗ; таблиці оціночні показники, фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «ВДЗ», розраховані оціночні показники основних засобів ПрАТ «Вінницький дослідний завод», план рекомендацій та ін.

6.Консультанти розділів роботи:

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		Завдання видав	Завдання прийняв
1,2,3	Лесько О.Й. – к.е.н., професор, завідувач кафедри ЕПВМ	вересень 2021	грудень 2021

7. Дата видачі завдання 02 вересня 2021 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів магістерської кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1	Аналіз літературних джерел	до 20.09.2021	
2	Написання вступу	до 01.10.2021	
3	Написання теоретичного розділу	до 10.10.2021	
4	Проведення аналізу основних економічних показників діяльності ПрАТ «ВДЗ»	до 05.11.2021	
5	Проведення аналізу ефективності використання основних засобів ПрАТ «ВДЗ»	до 15.11.2021	
6	Аналіз організаційної структури управління підприємством	до 20.11.2021	
7	Розробка рекомендацій та пропозицій щодо підвищення ефективності управління ПрАТ «ВДЗ»	до 01.12.2021	
8	Написання загальних висновків	до 20.12.2017	
9	Попередній захист МКР	14.12.2021	
10	Представлення до захисту, рецензування	16.12.2021	
11	Захист МКР	21.12.2021	

Студент

Арсенюк Д.І.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Керівник роботи

Лесько О. Й.

(підпис)

(прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

ВСТУП	5
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ	8
1.1 Роль та значення підвищення ефективності використання основних засобів сучасного підприємства	8
1.2 Аналіз основних понять та визначень з питання ефективного використання основних засобів на підприємстві	18
1.3 Обґрунтування вибору методики, методу та системи показників визначення ефективності використання основних засобів на підприємстві	31
1.4 Висновки до розділу 1	35
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПрАТ «ВІННИЦЬКИЙ ДОСЛІДНИЙ ЗАВОД»	36
2.1 Загальна характеристика ПрАТ «Вінницький дослідний завод» та аналіз основних техніко-економічних і фінансових показників його діяльності за період 2018-2020 рр.	36
2.2 Аналіз складу, структури та динаміки показників ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод»	48
2.3 Аналіз загальної системи управління ПрАТ «Вінницький дослідний завод»	54
2.4 Висновки до розділу 2	57
РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПрАТ «ВІННИЦЬКИЙ ДОСЛІДНИЙ ЗАВОД»	59
3.1 Розробка стратегії та обґрунтування базової стратегії розвитку ПрАТ «Вінницький дослідний завод»	59
3.2 Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління ПрАТ «Вінницький дослідний завод»	64

3.2.1 Розробка рекомендацій щодо покращення результатів діяльності підприємства	64
	70
3.2.2 Макетування організаційної структури підприємства	
3.2.3 Розрахунок витрат, які потрібні для реалізації запланованих рекомендацій та економічного ефекту від їх впровадження	73
3.3 Моделювання результатів діяльності підприємства	85
3.4 Висновки до розділу 3	92
ВИСНОВКИ	94
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	97
ДОДАТКИ	100

ВСТУП

Актуальність теми. Підприємницька діяльність, яка здійснюється протягом тривалого часу, потребує певного узагальнення, систематизації та аналізу її різних напрямків, етапів, а також складових, що впливають на ефективність господарювання. Однією з важливих складових ефективності виробничої діяльності є ступінь досконалості використання основних фондів. Від того, на якому рівні здійснюватиметься управління виробничим процесом підприємства, залежить його кінцевий результат та прибутковість. Вдосконалення управління основними засобами, що безпосередньо впливає на підвищення ефективності використання основних фондів, є сьогодні важливою проблемою практично для всіх підприємств нашої держави. Саме тому, комплексне вирішення проблеми пошуку можливих шляхів підвищення ефективності управління виробництвом підприємств є досить складним, але в той же час надзвичайно актуальним завданням.

Зважаючи на характерні особливості основних засобів підприємства, а безпосередньо на те, що вони використовуються протягом тривалого часу, піддаються фізичному та моральному зношуванню, відшкодовуються за рахунок складних процесів амортизації, питання підвищення ефективності використання основних засобів посідає важливе місце в діяльності будь-якого підприємства.

Крім того, ефективність використання основних засобів є результатом діяльності підприємства вираженим у вигляді прибутку у співвідношенні із витраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил порівняно з витратами праці, використаними на створення суспільного продукту.

Таким чином, пошук ефективних шляхів підвищення результативності використання основних засобів на сучасному підприємстві є актуальною задачею.

Проблеми підвищення ефективності управління основними фондами підприємства займають чітке місце у дослідженнях таких вітчизняних економістів,

як Т. А. Городня, Т. В. Савицька, І. В. Ковальчук, Г. І. Кіндрацька, М. С. Білик, А. Г. Загородній, Л. І. Шваб, А. В. Череп, А. А. Клименко

Метою дослідження є розробка комплексу практичних пропозицій з підвищення ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити ряд наступних завдань:

- здійснити огляд теоретичних аспектів, пов'язаних із понятійним апаратом, основними показниками використання та методами аналізу ефективності використання основних засобів на підприємстві;
- подати характеристику ПрАТ «Вінницький дослідний завод» та основні техніко-економічні і фінансові показники його діяльності;
- провести аналіз та тенденції показників ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод»;
- здійснити наліз загальної системи управління ПрАТ «Вінницький дослідний завод»;
- обрати доцільну для ПрАТ «Вінницький дослідний завод» стратегію розвитку та розробити ряд практичних рекомендацій з підвищення ефективності використання основних засобів.

Об'єктом дослідження є – ефективність використання основних засобів підприємства.

Предметом дослідження є підвищення ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

Під час виконання роботи використовуються такі методи досліджень, як методи порівняння, групування, факторного аналізу, економіко-математичні методи, описові, методи математичного моделювання та інші.

Наукова новизна: в роботі вперше для даного підприємства обґрунтований порядок вибору показників методик та методів оцінки підвищення ефективності управління ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

В роботі вперше зроблено акцент на тому, що нині підвищення ефективності управління основними засобами підприємства вимагає аналізу їх функціонування

під впливом виробничих та соціально-економічних факторів в умовах реформування економіки, тому теоретичне та практичне значення отриманих результатів і внесених пропозицій мають велике значення.

Безпосередньо **практичне значення отриманих результатів** полягає в тому, що вони становлять як науково-теоретичний, так і практичний інтерес. Сформульовані положення, пропозиції, рекомендації та висновки можуть бути використані: у практичній діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод»; у науково-дослідній діяльності: при дослідженні проблем підвищення ефективності управління основними засобами; у навчальному процесі під час викладання економічних дисциплін.

Апробація результатів магістерської кваліфікаційної роботи. Основні положення магістерської кваліфікаційної роботи доповідалися на науково-технічній конференції професорсько-викладацького складу, співробітників та студентів ВНТУ та на Регіональній науково-практичній Інтернет-конференції студентів, аспірантів та молодих науковців «Молодь в науці: дослідження, проблеми, перспективи (МН-2020)».

Структура магістерської роботи передбачає три розділи.

В першому розділі досліджено сутність та теоретико-методологічні передумови управління ефективності основних засобів підприємства. В другому дається аналіз ефективності використання основних засобів підприємства ПрАТ «Вінницький дослідний завод». Шляхи підвищення ефективності управління цього підприємства запропоновані в третьому розділі.

РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПІДПРИЄМСТВІ

1.1 Роль та значення підвищення ефективності використання основних засобів сучасного підприємства

Економічна діяльність підприємств в Україні відбувається в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів, що обумовлює необхідність раціонального використання наявних у них основних засобів. Перед підприємствами стають завдання домогтися підвищення використання наявних основних засобів і насамперед їх активної частини, в часі і за потужністю, тобто мова йде про підвищення рівня інтенсивного їх використання. Для вирішення цього завдання та отримання відчутних результатів у діяльності підприємства повинні бути розроблені конкретні засади, спрямовані на поліпшення використання основних засобів, практичне застосування яких дасть змогу використовувати наявні на підприємствах резерви підвищення їх ефективності.

Пріоритетне значення серед таких заходів повинно бути відведено своєчасній заміні і мобілізації морально застарілого устаткування, організації прискореного введення в експлуатацію придбаної нової техніки; удосконаленню організації матеріально-технічного забезпечення підприємств та технічного обслуговування сучасних систем машин; запровадження прогресивних форм організації виробництва і праці; застосування сучасних ефективних систем матеріального стимулювання робітників та інженерно-технічних працівників; залучення інвестиційних ресурсів вітчизняних і зарубіжних інвесторів для модернізації матеріально-технічної бази підприємств; широке застосування лізингових операцій.

Практична реалізація окреслених заходів на підприємствах позначиться на їх економічній діяльності і сприятиме підвищенню інтенсивності

виробництва. Зокрема, складаються широкі можливості для прискорення переорієнтації підприємств на випуск нової продукції, яка користується підвищеним попитом у споживачів. Поряд з тим, поліпшення інтенсивного використання основних засобів підприємства є важливою передумовою збільшення обсягів випуску продукції, яка користується попитом на ринку без додаткових капітальних вкладень, що особливо важливо в умовах обмеженості інвестиційних ресурсів.

Таким чином інтенсифікація використання основних засобів підприємств дає змогу значно знизити витрати, пов'язані з моральним зносом машин і устаткування, сприяє прискоренню їх оновлення, що в кінцевому результаті позитивно позначається на фондоозброєності праці працюючих та зростанні її продуктивності.

Проблема підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві досліджувалась багатьма науковцями і їй присвячені роботи таких вчених-економістів, як Покропивний С.Ф., Федорчук О.М., Поддєрьогін А.М., Турило А.М., Тарасенко Е., Вихрущ В.П., Іваненко В.М. та багато інших [4-10].

З точки зору Покропивного С.Ф. категорія основних засобів є соціальне економічною, тому вона може існувати лише за певних соціально-економічних умов. При зміні таких умов, зокрема переходу до ринкової економіки, на зміну основним фондам введено в економічний оборот категорію основного капіталу, яка трактується як частина капіталу у вигляді знарядь праці, що зберігає свою споживну вартість упродовж кількох циклів виробництва, переносячи її на продукт частинами в міру зносу [4].

Ковальчук І.В. вважає, що успішне вирішення завдання ефективного використання основних засобів підприємства можливе при створенні умов для повної реалізації їх виробничого потенціалу, що потребує значної уваги з боку менеджменту підприємства до процесів їх відтворення. Недостатня увага до вирішення цієї проблеми згодом призведе до втрат підприємством економічних вигід внаслідок зростання поточних витрат на ремонт об'єктів основних засобів, а згодом, можливо, і припинення діяльності. Вивчення процесу відтворення основних

засобів проводиться з метою прогнозування моменту їх ремонту або повної заміни, планування необхідного капіталу для фінансування цих процесів та розробки пропозицій стосовно джерел його надходження [5].

Досліджуючи проблему відтворення основних засобів (основного капіталу) Федорчук О.М. [6] встановив, що у процесі свого кругообігу виробничі ресурси проходять три стадії: виробничу, грошову, товарну. На першій стадії, яка має місце в сфері обігу, капітал з грошової форми перетворюється на продуктивну. Підприємець виходить на ринок як покупець. Він купує потрібні для своєї діяльності засоби виробництва та наймає робочу силу необхідної професійної підготовки та рівня кваліфікації. При цьому підприємець лише авансує гроші, оскільки вони за нормальних умов господарювання повернуться до нього через певний час. Він не витрачає і не втрачає їх остаточно.

На другій стадії, яка здійснюється в сфері виробництва, продуктивний капітал перетворюється на товарний.

Саме на цій стадії відбувається поєднання факторів виробництва, результатом їх взаємодії та продуктивного використання виступає товар. Вартість товару перевищує вартість витрат на його виробництво ($T' > T$). Тобто на цій стадії створюються не тільки нові споживні вартості, а й додатковий продукт, що дуже важливо для окремого підприємця і для суспільства загалом.

На третій стадії капітал із товарної форми перетворюється на грошову ($T'-G$). Підприємець з новим товаром знову повертається на ринок, але вже як продавець. Він реалізує свій товар і отримує за нього гроші. Важливість цієї стадії полягає в тому, що підприємець не тільки повертає гроші, витрачені на виробництво товару, а й отримує додатковий продукт. Наприкінці третьої стадії капітал, здійснюючи круговий рух, повертається до своєї вихідної форми, але у збільшеному вигляді.

Відповідно до цього економічний механізм відтворення основних засобів аграрних підприємств включає їх створення, виробниче використання, амортизацію і відновлення засобів праці в натурі [6].

В економічній теорії Поддєрьогін А.М., Білик М.Д., Буряк Л.Д. та інші розглядають дві форми відтворення основних фондів— просте й розширене. При

простому відтворенні відбувається заміна зношених основних засобів у натурі, в яких пройшов нормативний строк використання. При розширеному відтворенні основних засобів, крім заміни зношених, передбачається збільшення основних засобів, тобто їх нагромадження. Якщо при простому відтворенні весь обсяг нововведених основних засобів направляється лише на заміну зношених, то в другому випадку – як на заміну зношених, так і на нагромадження [7].

Окремі економісти-дослідники – Турило А.М., Романченко Н.В., Святенко С.В., Турило А.А. [8] при визначенні типу відтворення основних засобів за критерій використовують вартісний вираз основних засобів, розуміючи під простим відтворенням вкладення в основні засоби в розмірах, які відповідають сумі нарахованої амортизації по діючих основних засобах, а під розширеним - вкладення в основні засоби в розмірах, які перевищують цю суму. Нагромадження і оновлення основних фондів, нарощування виробничих потужностей підприємств різних галузей народного господарства країни здійснюється в процесі технічного переозброєння, реконструкції та розширення діючих або спорудження нових виробничих об'єктів.

Технічне переозброєння діючого підприємства означає здійснення відповідно до плану його технічного розвитку без розширення існуючих виробничих площ комплексу заходів, що передбачають підвищення до сучасних вимог технічного рівня окремих ділянок виробництва за рахунок впровадження нової техніки і технології, модернізації та заміни фізично спрацьованого і технічно застарілого устаткування. Реконструкція діючого підприємства являє собою здійснюване за єдиним проектом повне або часткове переобладнання виробництва. За необхідністю можуть бути споруджені нові або розширені існуючі допоміжні та обслуговуючі об'єкти. До реконструктивних робіт відносять також будівництво нових виробничих об'єктів замість тих, подальша експлуатація котрих визнана недоцільною. Під розширенням діючого підприємства прийнято розуміти спорудження за новим проектом його другої та наступних черг, додаткових виробничих комплексів, нових цехів або розширення існуючих, а також допоміжних та обслуговуючих виробництв, комунікацій тощо. До нового будівництва

відносяться спорудження окремих виробничих об'єктів або підприємств, що проводиться на нових майданчиках та за затвердженим початковим проектом [8].

Такі форми розширеного відтворення основних фондів і методи оновлення виробничого потенціалу підприємств виступають як взаємопов'язані та доповнюючі один одного елементи єдиного відтворювального процесу. Найбільш ефективно його здійснення неможливе без запровадження до певної міри централізованого вирішення окремих зв'язаних з ним питань та вибору пріоритетних форм розширеного відтворення основних фондів. Практика господарювання впродовж багатьох років свідчить, що для переважної більшості підприємств різних галузей народного господарства України з огляду на економічну та соціальну ефективність наслідків пріоритетними формами нарощування до необхідних розмірів виробничих потужностей і підвищення технічного рівня виробництва є технічне переозброєння та реконструкція діючих виробничих об'єктів. Нове будівництво економічно доцільне за умови вичерпання можливостей нарощування потужностей на діючих підприємствах, а також при організації виготовлення принципово нових видів продукції та надання відсутніх раніше послуг, неможливості підтримувати на належному рівні екологічну безпеку виробництва [8].

Оригінальною є точка зору економістів – Вихруща В. П., Тирпака І. В. [10], які пропонують при визначенні розширеного відтворення враховувати як кількісне так і якісне збільшення основних засобів. Варто зауважити, що кількісні і якісні характеристики основних засобів можуть знаходитися в різних співвідношеннях, що безпосередньо впливає на формування типу відтворення основних засобів. Проте врахувати узагальнюючу зміну кількісних і якісних параметрів всієї сукупності основних засобів аграрного підприємства практично неможливо. Стадії відтворення основних фондів розділені на дві частини. Одна частина – це створення основних фондів, що найчастіше відбувається поза підприємством. Створення основних фондів відповідно до їх структурою відбувається у двох сферах: у будівельній індустрії та машинобудуванні, зокрема і в приладобудуванні. Друга частина – це стадії, які здійснюються всередині підприємства [10].

Початковою стадією відтворення основних фондів, яка здійснюється на

підприємстві, є стадія їх придбання та формування. Для нового підприємства, яке тільки створюється, процес формування означає будівництво будівель і споруд, придбання обладнання, відповідного технологічному процесу, вартості та якості продукції.

Тому додатковими критеріями визначення типу відтворення основних засобів в аграрному підприємстві можуть служити узагальнюючі оцінки типу відтворення окремих груп основних засобів здійснені на основі врахування змін їх кількісних і якісних характеристик [10].

Таким чином, в економічній літературі відсутня однозначна характеристика типів відтворення, що перешкоджає здійсненню об'єктивного процесу розширеного відтворення й оцінці технічного стану основних засобів. Вимагають удосконалення існуючі показники відтворення основних засобів з огляду методики обчислення деяких із них та повноти охоплення окремих сторін відтворення засобів праці.

Процес відтворення характеризується оновленням основних засобів, хоча ці процеси не є ідентичними. При розрахунку показника оновлення в чисельнику формули знаходиться вартість усіх введених за рік основних засобів. Палтерович Д.М. в методику розрахунку вводить розчленування основних засобів, тих, що йдуть на заміну зношених і тих, які йдуть на нагромадження [11].

Підходи авторів при трактуванні терміну “оновлення” спираються на:

- взаємозв'язок із зносом основних фондів;
- взаємозв'язок із зміною технічного рівня чи рівня ефективності основних фондів;
- зв'язок лише з виробничими основними фондами;
- зв'язок лише з активною частиною основних фондів.

Кожен з цих підходів відповідає сутності терміну оновлення основних фондів, але є лише його частиною.

На відміну від зазначених підходів, ми пропонуємо при трактуванні терміну “оновлення” зробити його ув'язку з підвищенням економічних вигід, де під майбутніми економічними вигодами розуміється потенційна можливість отримання підприємством грошових коштів від подальшого використання об'єкту основних

фондів. Основні засоби чітко розподіляються на ті, які призводять до зростання майбутніх економічних вигід, первісно очікуваних від використання об'єкту, та ті, які не призводять і націлені на одержання первісно визначеної суми майбутніх економічних вигід [11].

На нашу думку, саме цей підхід до визначення основного змісту оновлення основних фондів обґрунтовує і усунення їх морального зносу, і підвищення технічного рівня, і збільшення рівня ефективності основних фондів. Крім того, при взаємозв'язку оновлення з підвищенням економічних вигід відпадає всіляка необхідність у виокремленні лише виробничих основних фондів чи їх активної частини.

Окремі економісти-дослідники Баранов Д.А. [12], Натаров М.В. [13], Ковальов А.Ф. [14], Рудченко А.Д. [15] вважають, що таке розуміння категорії оновлення недостатньо обґрунтоване. На їх думку, питання про оновлення можна ставити лише по відношенню до діючих на певну дату основних засобів. Нагромадження основних засобів шляхом введення нових засобів праці, будівництва, розширення, реконструкції, ні в якій мірі не оновлює діючі основні засоби.

Реально оновлення основних засобів проходить лише при заміні засобів праці, які відпрацювали і нормативний строк служби. Більша ж частина нововведених основних засобів направлялася не на заміну вибулих, а на приріст основних засобів. Якби не були великі обсяги основних фондів, направлені на їх приріст, на збільшення їх загального обсягу, - оновлення діючих на певну дату основних засобів не відбувається, якщо відсутня заміна засобів праці, що відпрацювали нормативний строк служби, тобто відсутній процес простого відтворення основних фондів [12].

Зростання прибутку за рахунок оновлення основних фондів обґрунтовується в ринковій економіці на основі закону попиту та пропозиції, в результаті якого встановлюється певний рівень ціни. Так як при завданні ціни нижче тієї собівартості, котра формується з використанням сучасних основних фондів, питома вага яких найбільша у світі на даний момент часу, буде відсутня пропозиція. Таким чином, оновлення основних фондів однозначно призводить до збільшення прибутку

чи то через зниження собівартості продукції, чи то через підвищення обсягу виробництва.

Ковальов А.Ф. [14] наводить ще один аргумент на користь показника рентабельності основних фондів є те, що основною метою оновлення є підвищення майбутніх економічних вигід, а отже прибутку. Так як при оновленні завжди задіяні передові технологічні, конструкторські, управлінські та проектні рішення, що приводить до скорочення витрат матеріальних ресурсів, підвищення технічної озброєності та фондоозброєності праці, а відтак – і підвищення її продуктивності, в результаті чого створюється нова, додаткова вартість, тобто прибуток. А так як прибуток визначається за ринковою (реальною) вартістю продукції у кожен період часу, то рентабельність основних фондів і буде тим показником, який можна зіставляти у динаміці без всіляких коригувань за ряд років [14].

Величина цього показника поставлена в залежність і від обсягу реалізованої продукції, і від ціни на продукцію, і від її собівартості, а також від вартості основних фондів. А значить він показує, що на прибутковість основних фондів впливає як цінова політика, так і рівень витрат на виробництво та реалізацію продукції, який склався на підприємстві. З цього показника видно можливі шляхи підвищення рентабельності основних фондів, а по суті – шляхи підвищення прибутковості основних фондів, які використовуються на підприємстві.

Рудченюк А.Д. вважає, що рентабельність можна розглядати як результат впливу техніко-економічних факторів, а значить як об'єкт техніко-економічного аналізу, основна мета якого виявити кількісну залежність кінцевих фінансових результатів виробничо-господарської діяльності від основних техніко-економічних факторів. Рентабельність основних фондів є результатом виробничого процесу, вона формується під впливом факторів, пов'язаних з підвищенням ефективності оборотних коштів, зниженням собівартості та підвищенням рентабельності продукції і окремих виробів [15].

У динаміці рівня рентабельності основних фондів відображається динаміка всебічного використання засобів праці. Зростання показнику при інших рівних умовах розцінюється як позитивне явище в економіці використання основних

фондів. Виходячи з економічного змісту даного показника, він може бути одним з основних робочих інструментів керівника, фінансово-економічних, технічних служб підприємства в управлінні основними фондами.

Таким чином, показник рентабельності основних фондів дійсно найбільш повно відповідає всім сформованим вище вимогам. Він чітко і однозначно характеризує мету використання основних фондів – забезпечення найбільшої величини прибутку, який можливо отримати в результаті ефективного використання основних фондів. Він досить простий у розрахунках та не потребує радикальної зміни діючої системи обліку.

Можна також погодитись із думкою Будаєва В.Ю., який виділяє дві форми оновлення основних засобів: екстенсивну й інтенсивну. Екстенсивне оновлення характеризує темпи збільшення експлуатованих основних засобів, інтенсивне - передбачає заміну діючих основних засобів новими.

Екстенсивний шлях використання устаткування – це збільшення кількості устаткування, відпрацьованого часу, коефіцієнта змінності роботи устаткування. Для характеристики ступеня екстенсивності завантаження устаткування вивчається баланс часу його роботи. Він включає: календарний фонд часу – максимально можливий час роботи устаткування (кількість календарних днів у звітному періоді збільшується на 24 год. і на кількість одиниць встановленого устаткування); режимний фонд часу – збільшується кількість одиниць встановленого устаткування на кількість робочих днів звітного періоду і на кількість годин щоденної роботи з урахуванням коефіцієнта змінності; плановий фонд – час роботи устаткування за планом відрізняється від режимного часом перебування устаткування в плановому ремонті і на модернізації; фактичний фонд відпрацьованого часу [16].

Порівняння фактичного і планового календарних фондів часу дозволяє встановити ступінь виконання плану по введенню устаткування в експлуатацію, по кількості і термінам календарного і режимного – можливості кращого використання устаткування за рахунок підвищення коефіцієнта змінності, а режимного і планового – резерви часу за рахунок скорочення витрат часу на ремонт.

Аналіз простоїв устаткування включає вивчення цілоденних і

внутрішньозмінних втрат часу роботи устаткування. Прості устаткування залежать від ряду причин: планові ремонти устаткування, аварії, нестача матеріалів, нестача робочої сили. Усе це негативно позначається на випуску продукції.

Автор багатьох праць – Покропивний С.Ф. у систему показників відтворення основних засобів пропонує включати коефіцієнт інтенсивного оновлення, як співвідношення обсягів вибуття і введення основних засобів в дію за певний період часу.

Значного підвищення інтенсивного навантаження устаткування на підприємствах можна досягти завдяки застосуванню прогресивних форм і методів організації виробництва (концентрації, спеціалізації, кооперування та комбінування; гнучких, потокових і роторно-конвеєрних ліній), що уможливають використання високопродуктивного автоматизованого устаткування. За свідченням спеціальних досліджень, на підприємствах машинобудування виготовлення конструктивно й технологічно однорідних деталей на потокових лініях забезпечує підвищення навантаження устаткування на 20 – 30% [4].

Натаров В.М. пропонує розраховувати коефіцієнт оновлення основних засобів як відношення суми коштів, направлених на заміну вибулих до вартості наявних основних засобів на кінець року. Раціональне та економне витрачання окремих елементів оборотних фондів підприємств має неабияке економічне значення. Це зумовлюється постійним збільшенням абсолютного споживання сировини, матеріалів, енергії для виробництва продукції в різних галузях народного господарства, переважаючою часткою матеріальних витрат загальній її вартості. Економія матеріальних ресурсів, що характеризується зниженням абсолютної та питомої витрати окремих видів ресурсів, дає змогу з такої самої кількості сировини й матеріалів виготовляти більше продукції без додаткових затрат суспільної праці, підвищувати ефективність виробництва в цілому на кожному підприємстві [13].

Таким чином, аналіз різноманітних вищенаведених підходів багатьох вчених-економістів до вивчення ефективності використання основних засобів на підприємстві дає можливість дійти висновку, що дана проблема потребує обов'язкового та глибокого вивчення.

З метою розробки практичних рекомендацій підвищення ефективності використання основних засобів на підприємстві необхідно вивчити понятійний апарат по темі дослідження, а також обрати ефективну систему показників за якими доцільно здійснювати аналіз ефективності використання основних засобів.

1.2 Аналіз основних понять та визначень з питання ефективного використання основних засобів на підприємстві

Основні засоби (фонди) – матеріальні активи, які підприємство утримує з метою використання їх у процесі виробництва чи поставки товарів, надання послуг, здачі в оренду іншим особам чи для виконання адміністративних і соціально-культурних функцій, очікує мий термін корисного використання (експлуатації) яких більше одного року.

Відповідно до діючої типової класифікації основні фонди групуються за її функціональним призначенням, галузями, речовим натуральним характером і видами, за використанням і належністю [17].

За функціональним призначенням розрізняють виробничі основні фонди, що безпосередньо беруть участь виробничому процесі або сприяють його здійсненню (будови, споруди, силові машини і обладнання, робочі машини і обладнання тощо).

За галузями народного господарства основні фонди розподіляються на: промисловість, будівництво, сільське господарство, транспорт, зв'язок тощо.

Більша частина основних фондів належить до галузі "Промисловість". Вона безпосередньо пов'язана з процесом виробництва продукції. Але наявність інших видів господарської діяльності зумовлює необхідність обліку основних фондів, що належать до інших галузей господарства, які знаходяться на балансі промислового підприємства, належать до галузі "Будівництво".

У зв'язку з цим у бухгалтерському обліку основні фонди промислових підприємств розподіляються на промислово-виробничі, виробничі основні фонди інших галузей народного господарства і невиробничі [17].

До виробничих основних фондів належать: будови, споруди, передавальні

пристрої, машини і устаткування, робочі машини і обладнання, вимірювальні й регулюючі прилади, лабораторне устаткування, обчислювальна техніка, інші машини і обладнання, транспортні засоби, інструмент, виробничий інвентар і приладдя, господарський інвентар, робочі і продуктивні тварини, багаторічні насадження, меліорація земель і водойми та інші основні фонди.

У складі виробничих основних фондів виділяють їх активну частину - машини, обладнання, транспортні засоби [17].

Невиробничі основні фонди безпосередньо не беруть участі у процесі виробництва. До невиробничих основних фондів належать: будови і споруди житлово-комунального та культурно-побутового призначення, транспортні засоби, обладнання, інструменти та інші основні засоби невиробничого призначення для обслуговування житлових, комунальних та культурно-побутових потреб населення.

За використанням основні фонди поділяються на діючі (всі основні фонди, що використовуються у господарстві), недіючі (ті, що використовуються у даний період часу у зв'язку з тимчасовою консервацією підприємств або окремих цехів), запасні (різне устаткування, що знаходиться в резерві і призначене для заміни об'єктів основних фондів).

В балансі по статті "Основні фонди" показується вартість основних фондів, як діючих, так і тих, що знаходяться на консервації або в запасі [18]. Первісна вартість визначається:

- по об'єктам, виготовленим на самому підприємстві;
- по об'єктам, внесеними засновниками в рахунок їх вкладів в Статутний капітал - по домовленості сторін;
- по об'єктам, одержаним від інших підприємств та осіб безоплатно - експертним шляхом або по даним документів прийому-передачі.

На основі аналізу класифікацій основних фондів за різними підходами вчених-економістів можна подати загальну їх класифікаційну схему – рисунок 1.1 [18].

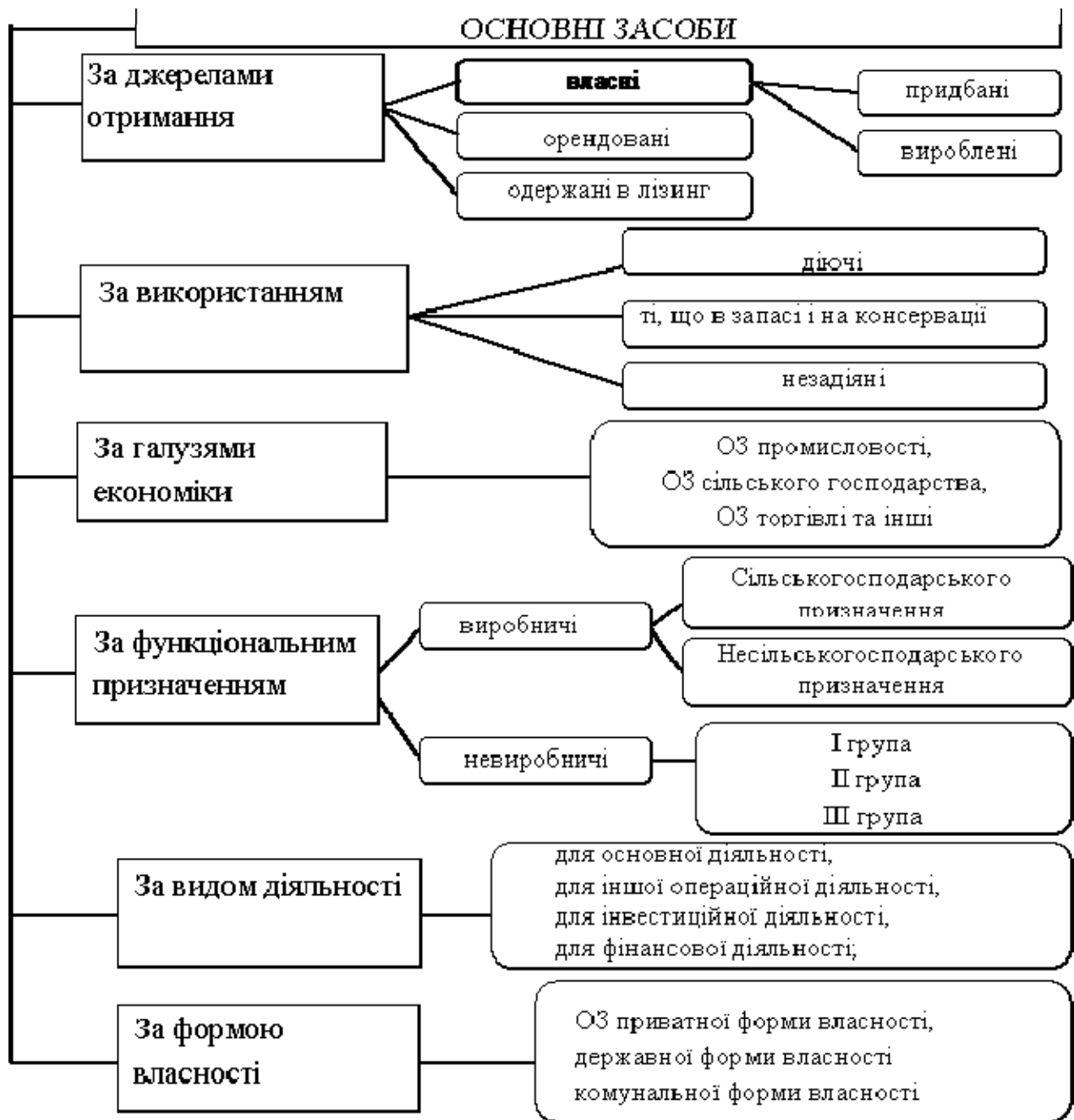

Рисунок 1.1 – Класифікація основних засобів підприємства

Крім того, основні засоби підприємства оцінюються наступними видами вартості [19].

Переоцінена вартість основних фондів - це вартість необоротних активів після їх переоцінки [19].

Оцінка об'єктів основних фондів по залишковій вартості визначається відніманням від первісної (переоціненої) вартості нарахованого зносу, що

обліковується в бухгалтерському обліку. В балансі приводиться окремо первісна та залишкова вартість основних засобів, а також окремо сума нарахованого зносу.

Забезпечення необхідних темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе за умови інтенсифікації відтворення і поліпшення використання діючих основних фондів підприємств.

У ринкових умовах господарювання політика відтворення основних фондів відіграє важливу роль, оскільки від її ефективності залежить кількісний і якісний стан основних фондів.

Відтворення основних фондів – це процес їх відновлення або збільшення шляхом придбання нових, реконструкції, технічного переозброєння, модернізації і капітального ремонту.

Відтворення основних фондів може здійснюватися за рахунок власних коштів: статутного капіталу, амортизаційних відрахувань, чистого прибутку, інших власних коштів та запозичених коштів: банківських позик, коштів від реалізації цінних паперів та інших запозичених джерел.

Ефективність процесів відтворення основних фондів підприємства визначається за допомогою наступних показників [19, 20]:

1. Коефіцієнт відновлення ($K_{\text{відн}}$) характеризує інтенсивність введення в дію нових виробничих потужностей і визначається за формулою (1.1) [20]:

$$K_{\text{відн}} = \frac{ОФ_{\text{введ}}}{ОФ_{\text{к.р.}}}, \quad (1.1)$$

де $ОФ_{\text{введ}}$ – вартість уведених основних фондів підприємства, грн.;

$ОФ_{\text{к.р.}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.

2. Коефіцієнт вибуття ($K_{\text{виб}}$) характеризує інтенсивність вибуття основних фондів упродовж розрахованого періоду і визначається таким чином (1.2) [20]:

$$K_{\text{виб}} = \frac{ОФ_{\text{в}}}{ОФ_{\text{п.р.}}}, \quad (1.2)$$

де $ОФ_{в}$ – вартість основних фондів підприємства, що вибули, грн.;

$ОФ_{п.р.}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.

3. Коефіцієнт приросту ($K_{прир}$) характеризує рівень приросту основних фондів (1.3) [20]:

$$K_{прир.} = \frac{ОФ_{введ} - ОФ_{в.}}{ОФ} \quad (1.3)$$

де $ОФ_{введ}$ – вартість введених основних фондів підприємства, грн.;

$ОФ_{в}$ – вартість основних фондів підприємства, що вибули, грн.;

$ОФ_{к.р.}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.

4. Коефіцієнт інтенсивності відновлення ($K_{інт.в.}$) характеризує наявність (відсутність) розширеного відтворення основних фондів (1.4) [20]:

$$K_{інт.в.} = \frac{ОФ_{введ}}{ОФ_{в}}, \quad (1.4)$$

де $ОФ_{введ}$ – вартість уведених основних фондів підприємства, грн.;

$ОФ_{в}$ – вартість основних фондів підприємства, що вибули, грн.

5. Коефіцієнт оптимальності вибуття ($K_{опт.в.}$) характеризує виконання плану підприємства з вибуття основних фондів (1.5) [20]:

$$K_{опт.в.} = \frac{K_{виб.ф.}}{K_{виб.п.}}, \quad (1.5)$$

де $K_{виб.ф.}$, $K_{виб.н.}$ – відповідно, фактичний і нормативний коефіцієнт вибуття основних фондів по підприємству.

Важливим елементом процесу виробництва основних фондів є заміна основних фондів, що є зношеними фізично і морально-застарілими [21].

Заміна основних фондів – процес відтворення основних фондів шляхом придбання подібного об'єкту за техніко-економічними параметрами.

При простому відтворенні засобів праці розмір їхньої заміни (вибуття) практично має дорівнювати нормі амортизаційних відрахувань на реновацію, а при розширеному – залежить не тільки від нормативного терміну експлуатації (норми амортизації), але й від темпів щорічного збільшення обсягу основних фондів.

Для підтримки основних фондів у працездатному стані необхідно періодично проводити ремонт основних фондів.

Ремонт основних фондів – це усунення тимчасового фізичного спрацювання конструктивних елементів у натуральній формі та забезпечення в такий спосіб постійної дієздатності протягом усього періоду їхньої експлуатації.

За періодичністю і складністю необхідних профілактично-технічних операцій виділяють поточний ремонт, капітальний ремонт та відновний ремонт [19, 21].

Поточний ремонт – це збереження засобів праці у придатному для продуктивного використання стані проведенням регулярних ремонтно-профілактичних операцій з метою усунення дрібних неполадок і запобігання прогресуючому фізичному спрацюванню.

Капітальний ремонт – це максимально можливе відновлення первісних техніко-експлуатаційних параметрів засобів праці, пов'язане з повним розбиранням машин, заміною всіх зношених деталей і вузлів, після якого технічні параметри машини мають наблизитися до первісних.

Відновлювальний ремонт – це відновлення первісних параметрів засобів праці внаслідок стихійного лиха або тривалої бездіяльності основних фондів.

У сучасних умовах господарювання і формування ринкової економіки важливого значення набуває економічна оцінка доцільності витрат на капітальний ремонт виробничого устаткування. Це пояснюється тим, що на підприємствах діюче устаткування протягом фактичного терміну експлуатації капітально ремонтують кілька разів, а наступні капітальні ремонти часто коштують дорожче, ніж нове обладнання аналогічного призначення [21].

Для економічної оцінки ефективності витрат на капітальний ремонт порівнюють два альтернативних варіанти: перший – капітальний ремонт фізично-зношеної машини і збільшення терміну її експлуатації на один ремонтний цикл;

другий – заміна машини, що вимагає капітального ремонту, на нову. Показник ступеня ефективності витрат на капітальний ремонт будь-якого виробничого устаткування (E_p) визначається за формулою (1.6) [21]:

$$E_p = 1 - \frac{R_i + S_e}{K_H \cdot \alpha \cdot \beta + S_e}, \quad (1.6)$$

де R_i – вартість очікуваного капітального ремонту, грн.;

S_e – різниця між залишковою вартістю капітально відремонтованої машини і вартістю нової машини, грн.;

K_H – ціна придбання нового основного фонду, грн.;

α – коефіцієнт, який характеризує співвідношення продуктивності діючої і нової машини;

β – коефіцієнт, що враховує співвідношення тривалості ремонтного циклу діючої і нової машини;

S_a – недоамортизована частина капітально відремонтованої машини, яка визначається як різниця залишкової вартості капітально відремонтованої машини і залишкової вартості нової машини, грн.

Коефіцієнт ефективності витрат на капітальний ремонт, може мати позитивне, негативне чи нульове значення. При позитивному значенні коефіцієнта E_p капітальний ремонт устаткування є економічно виправданим, при негативному – недоцільним, а при нульовому – порівнювані варіанти можна вважати рівноцінними.

Для підвищення ефективності процесу виробництва основних фондів багато значить модернізація діючого виробничого устаткування.

Модернізація – удосконалення основних фондів підприємства з метою попередження техніко-економічного старіння і підвищення техніко-експлуатаційних параметрів до рівня сучасних вимог [17, 19].

Метод визначення ефективності витрат на модернізацію не відрізняється від методу визначення витрат на капітальний ремонт. Для цього можна скористатися попередньою формулою, у чисельник якої потрібно поставити витрати на

модернізацію замість витрат на капітальний ремонт відповідного устаткування. Коефіцієнт ефективності витрат на капітальний ремонт і модернізацію, здійснюваних одночасно, можна розрахувати за формулою (1.7) [21]:

$$E_{\text{рм}} = \frac{R_i + S_e + M}{K_H \cdot \alpha \cdot \beta + S_a}, \quad (1.7)$$

де R_i – вартість очікуваної модернізації, грн.;

M — витрати на модернізацію, грн.;

S_e – різниця між залишковою вартістю модернізованої машини і вартістю нової машини, грн.;

K_H – ціна придбання нового основного фонду, грн.;

α – коефіцієнт, який характеризує співвідношення продуктивності діючої і нової машини;

β – коефіцієнт, що враховує співвідношення тривалості ремонтного циклу діючої і нової машини;

S_a – недоамортизована частина капітально відремонтованої машини, яка визначається як різниця залишкової вартості капітально відремонтованої машини і залишкової вартості нової машини, грн. При цьому величини α , β , і S_e , що входять до формули, потрібно визначати за даними модернізованої і нової машини.

Основними шляхами модернізації є технічне переоснащення, реконструкція і розширення підприємств.

Технічне переоснащення діючого підприємства означає здійснення його технічного розвитку відповідно до плану (без збільшення існуючих виробничих площ), тобто проведення комплексу заходів, що передбачають підвищення до сучасних вимог технічного рівня окремих ділянок виробництва за рахунок упровадження нової техніки і технології, механізації й автоматизації виробничих процесів, модернізації і заміни фізично і технічно застарілого устаткування [18].

Реконструкцією діючого підприємства називають здійснюване за єдиним проектом повне чи часткове переоснащення виробництва. У разі необхідності

можуть бути споруджені нові чи розширені допоміжні (обслуговуючі) об'єкти. До реконструктивних робіт належать також будівництво нових виробничих об'єктів замість тих, подальша експлуатація яких визнана недоцільною.

Розширенням діючого підприємства прийнято вважати спорудження його другої і наступної черг, додаткових виробничих комплексів, будівництво нових цехів чи розширення існуючих, а також організацію допоміжних і обслуговуючих виробництв, комунікацій тощо.

Серед пропонованих форм розширеного відтворення основних фондів пріоритетними для переважного більшості виробництв (господарств) різних галузей потрібно вважати технічне переоснащення і реконструкцію діючих виробничих об'єктів.

Такі форми розширеного відтворення основних фондів і методи відновлення виробничого потенціалу підприємств є взаємозалежними елементами єдиного виробничого процесу, що доповнюють один одного.

Форми відтворення основних фондів наведено на рис. 1.2 [21].

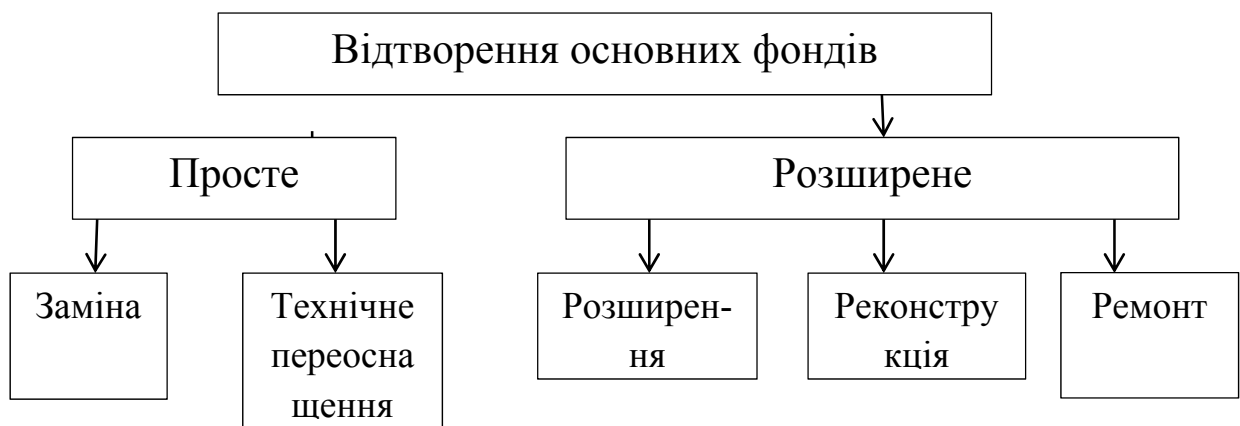

Рисунок 1.2 – Способи відтворення основних фондів

Ефективність використання основних фондів підприємства характеризується системою показників, яка включає узагальнюючі і часткові.

Узагальнюючі показники виражають кінцевий результат використання основних фондів підприємства. До цієї групи належать такі показники [20, 21]:

1. Фондовіддача (ФВ) є одним з основних показників ефективності використання основного капіталу підприємства. Цей показник показує кількість товарної продукції, виробленої за допомогою 1 грн. основних фондів підприємства. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою (1.8) [21]:

$$\text{ФВ} = \frac{\text{ТП}}{\text{ОФ}}, \quad (1.8)$$

де ТП – товарна продукція підприємства за визначений період, грн.;

ОФ – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

Середньорічна вартість основних фондів (ОФ) при наявності інформації про конкретні дати придбання та вибуття основних фондів (за місяцями) визначається таким чином (1.9) [21]:

$$\text{ОФ} = \text{ОФ}_{\text{п}} + \frac{\text{ОФ}_{\text{введ}} \cdot m}{12} - \frac{\text{ОФ}_{\text{виб}} \cdot n}{12}, \quad (1.9)$$

де $\text{ОФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.;

$\text{ОФ}_{\text{введ}}$ – вартість уведених за рік основних фондів грн.;

$\text{ОФ}_{\text{виб}}$ – вартість основних фондів, що вибули з підприємства за рік, грн.;

m – кількість місяців до кінця року, протягом яких будуть функціонувати введені основні фонди, міс.;

n – кількість місяців до кінця року з моменту виведення з експлуатації основних фондів, міс.

Якщо інформація про конкретні дати введення або вибуття об'єктів основних фондів є недоступною, середньорічна вартість основних фондів визначається наступним чином (1.10) [20]:

$$\text{ОФ} = \frac{\text{ОФ}_{\text{п}} + \text{ОФ}_{\text{к}}}{2}, \quad (1.10)$$

де $\text{ОФ}_{\text{п}}$ – вартість основних фондів на початок року, грн.;

$\text{ОФ}_{\text{к}}$ – вартість основних фондів на кінець року, грн.

2. Фондомісткість (ФМ) є показником, протилежним до фондовіддачі, який

характеризує суму основного капіталу в грошовому виразі, необхідного для виготовлення товарної продукції на 1 грн. Цей показник розраховується за формулою (1.11) [21]:

$$\Phi_M = \frac{OF}{TP}, \quad (1.11)$$

де OF – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

TP – товарна продукція підприємства за визначений період, грн.

Крім товарної продукції, у розрахунках фондівіддачі та фондомісткості може використовуватись валова, чиста або реалізована продукція.

3. Фондоозброєність (Φ_3) характеризує суму основного капіталу підприємства, яка припадає на одного робітника. Розрахунок цього показника здійснюється за формулою (1.12) [20]:

$$\Phi_3 = \frac{OF}{Ч}, \quad (1.12)$$

де OF – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.;

$Ч$ – середньорічна чисельність працівників підприємства, чол.

4. Рентабельність основного капіталу ($P_{ок}$) характеризує ефективність використання основних фондів підприємства за допомогою показника реалізації продукції. Цей показник розраховується за формулою (1.13) [21]:

$$P_{ок} = \frac{BP}{OF}, \quad (1.13)$$

де BP – виручка від реалізації продукції (робіт, послуг) за досліджуваний період, грн.;

OF – середньорічна вартість основних фондів підприємства, грн.

Нормативне значення у показників фондівіддачі, фондомісткості і фондоозброєності відсутнє, проте позитивної вважається динаміка до їх зростання за період дослідження.

Ефективність використання активної частини основних фондів підприємства здійснюється за допомогою часткових показників, які розкривають резерви поліпшення використання активної частини основних фондів [19]. До них належать:

1. Коефіцієнт екстенсивного використання (K_e), який характеризує рівень використання активної частини виробничих фондів за часовим параметром (1.14) [19]:

$$K_e = \frac{T_\phi}{T_{пл}}, \quad (1.14)$$

де T_ϕ – фактичний час роботи машин і устаткування;

$T_{пл}$ – запланований (режимний) час роботи машин і устаткування.

2. Коефіцієнт інтенсивного використання (K_i), який характеризує рівень використання активної частини виробничих фондів за потужністю (1.15) [19]:

$$K_i = \frac{\Pi_\phi}{\Pi_{пл}}, \quad (1.15)$$

де Π_ϕ – фактична потужність машин і устаткування;

$\Pi_{пл}$ – запланована потужність машин і устаткування

2. Інтегральний коефіцієнт ($K_{\text{інт}}$) є узагальнюючим показником використання діючого обладнання як у часі, так і за потужністю (1.16) [19]:

$$K_{\text{інт}} = \frac{K_e}{K_i}, \quad (1.16)$$

де K_e – коефіцієнт екстенсивного використання обладнання;

K_i – коефіцієнт інтенсивного використання обладнання.

Чим ближче коефіцієнти екстенсивного, інтенсивного використання та інтегральний коефіцієнт до 1, тим краще використовуються машини й обладнання на підприємстві.

4. Коефіцієнт змінності ($K_{\text{зм}}$) характеризує, в скільки змін у середньому щорічно працює кожна одиниця устаткування. Він може бути визначений за формулою (1.17) [19]:

$$K_{зм} = \frac{MЗ_I + MЗ_{II} + MЗ_{III}}{N}, \quad (1.17)$$

де $MЗ_I$ – кількість машино-змін роботи обладнання тільки в одну зміну, од.;

$MЗ_{II}$ – кількість машино-змін роботи обладнання в дві зміни, од.;

$MЗ_{III}$ – кількість машино-змін роботи обладнання в три зміни, од.;

N – кількість устанавленого обладнання, од.

З метою узагальнення інформації про основні показники ефективності використання основних засобів на підприємстві подамо наступну схему – рисунок 1.3 [19].

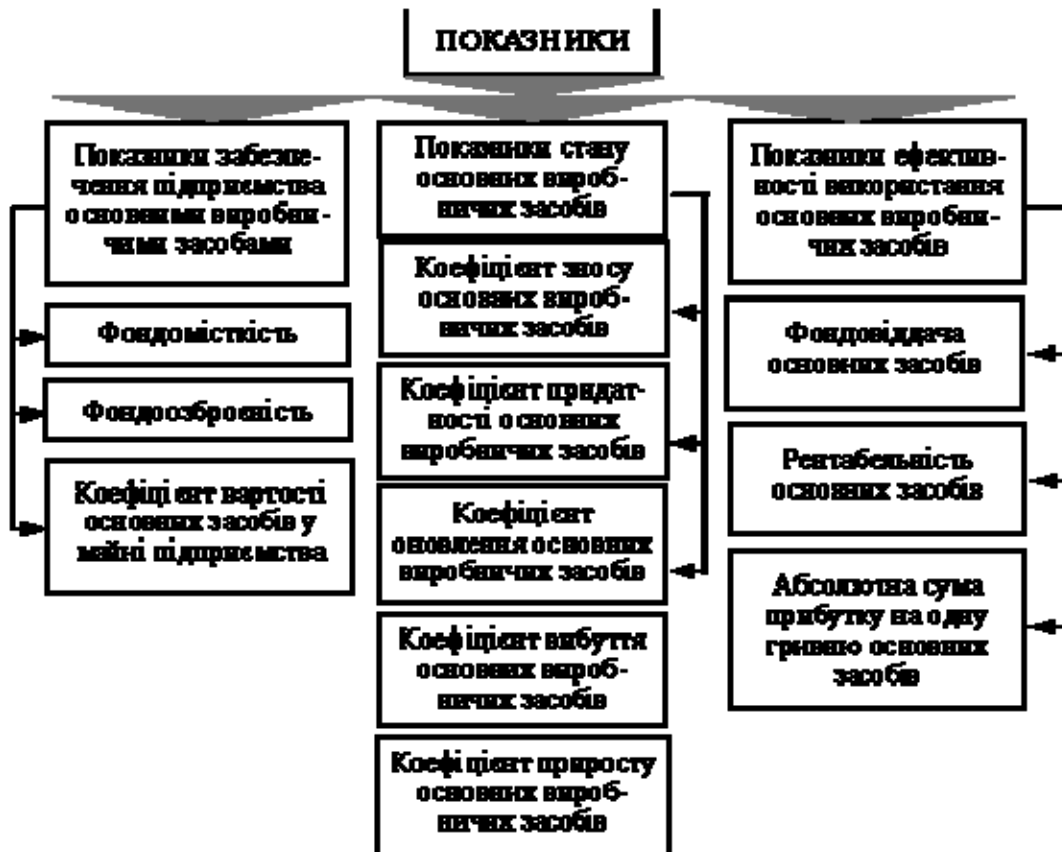

Рисунок 1.3 – Показники ефективності використання основних засобів на підприємстві

Зазначені на рисунку показники ефективності основних засобів на підприємстві в подальшому планується використовувати для аналізу в розрахунковому розділі бакалаврської роботи.

1.3 Обґрунтування вибору методики, методу та системи показників визначення ефективності використання основних засобів на підприємстві

Методика аналізу використання основних засобів повинна врахувати ряд принципових положень: функціональна корисність основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати з їх придбанням і експлуатацією розподілені в часі; момент фізичної заміни основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення, у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства; ефективність використання основних засобів оцінюється по-різному залежно від їх виду, належності, характеру участі у виробничому процесі, а також призначення. Оскільки основні засоби обслуговують не тільки виробничу сферу діяльності підприємства, а й соціально-побутову, культурну тощо, ефективність їх використання визначається не лише економічними, а й соціальними, екологічними та іншими факторами [22].

У процесі аналізу, перш за все, необхідно дослідити наявність та динаміку основних засобів у складі майна підприємства. Фонди підприємства поділяються на промислово-виробничі та непромислові (соціальна сфера]. Виробничу потужність підприємства визначають промислово-виробничі фонди. На подальших етапах аналітичного дослідження основні засоби оцінюють з точки зору їх практичного застосування та мобільності, тобто структурують їх на активну та пасивну частину. Під час проведення аналізу складу та динаміки основних засобів важливо правильно дослідити показники, що характеризують технічну доцільність використання основних засобів, тобто показники механооснащеності та фондооснащеності виробництва та праці [23].

У ході аналізу вивчають оптимальність рівня механооснащеності промислового виробництва. Це важливо, оскільки переоснащеність організації технікою послаблює увагу до її раціонального використання, що призводить до підвищення собівартості та падіння фондовіддачі, зниження експлуатаційної продуктивності устаткування, а брак високоефективного устаткування в інших підприємствах - до

невиконання основних техніко-економічних показників [24].

Детальнішого розгляду в процесі аналізу потребує оцінка наявності та руху основних засобів, як перспективного дослідження майбутньої виробничої потужності підприємств. Коефіцієнт оновлення основних засобів обчислюють як відношення вартості основних засобів, що надійшли, до балансової вартості основних засобів на кінець звітного періоду. Коефіцієнт вибуття основних засобів розраховується як відношення вартості основних засобів, що вибули протягом аналізованого періоду, до їх вартості на початок періоду. Важливою характеристикою технічного рівня основних виробничих засобів є віковий склад машин та устаткування. Така техніко-економічна інформація необхідна для розробки планів модернізації машин і впровадження нової техніки та контролю за їх виконанням. За даними інвентарних карток, машини і устаткування кожного виду групують за віком, виходячи з фактичних термінів дії з інтервалом у S років: до 5 років, від 5 до 10 років, від 10 до 15 років і т. д. Далі аналіз поглиблюють за допомогою обчислення аналогічних показників для тих видів машин і устаткування, які потім зіставляють між собою та з середнім рівнем. Отже, вивчення вікового складу активної частини основних засобів дає змогу виявити кількість машин і устаткування, придатних для експлуатації, таких, що потребують капітального ремонту, і таких, що мають бути списані та замінені [25].

Визначаючи економічну ефективність використання основних засобів, використовують систему натуральних і вартісних показників, а також співвідносні оцінки темпів зростання випуску продукції і темпів зростання обсягу; фондоозброєності праці та її продуктивності. Для узагальнюючої характеристики ефективності використання основних засобів служать показники фондівіддачі, фондомісткості, рентабельності. У процесі дослідження вивчається динаміка перерахованих показників, проводиться порівняльний аналіз за різними напрямками, визначаються фактори зміни їх величини [22].

Аналіз фондівіддачі проводиться за двома напрямками: вивчення впливу факторів на зміну фондівіддачі, вивчення впливу фондівіддачі на обсяг виробництва. На зміну рівня фондівіддачі впливає низка факторів.

Факторами першого рівня, що впливають на фондівдачу основних засобів, є: зміни частки активної частини засобів у загальній їхній сумі; зміна фондівдачі активної частини основних засобів.

Для розрахунку впливу факторів другого порядку на рівень фондівдачі необхідно знати, як змінився обсяг виробництва продукції у зв'язку з заміною устаткування або його модернізації. З цією метою порівнюють випуск продукції на новому та старому устаткуванні за період часу після його заміни й отриманий результат ділять на фактичну середньорічну вартість технологічного устаткування.

Підвищенню фондівдачі сприяють: збільшення питомої ваги активної частини основних засобів; збільшення часу роботи устаткування; механізація автоматизація виробництва, використання прогресивної технології, модернізація діючого устаткування та інші. Зниження фондівдачі призводить до збільшення суми амортизаційних відрахувань і відповідно сприяє зменшенню частки прибутку в ціні товару, що призводить до збитків. Фондовіддача включає поняття ефективності відтворення й інтенсифікації використання необоротних активів.

При обчисленні та порівняльному аналізі цього показника за групою промислових підприємств слід дотримуватися правильного методичного підходу. Однакові за профілем і потужністю підприємства можуть мати різний рівень фондівдачі.

Для виявлення невикористаних резервів в експлуатації машин і устаткування слід визначати фондівдачу не лише із загального розміру основних виробничих засобів, але й з їх активної частини. Зростання цін на обладнання дуже часто випереджує зростання їх експлуатаційної продуктивності, що спричиняє підвищення вартості одиниці потужності та падіння фондівдачі. Оптова ціна на певне обладнання може бути підвищена, але меншою мірою, ніж її продуктивність. Нова техніка забезпечує збільшення фондівдачі лише тоді, коли продуктивність зростає швидше, ніж її вартість, за кращих (рівних) умов. Це положення слід враховувати при розробці нової техніки, яка забезпечить максимальну ефективність, у тому числі підвищення фондівдачі.

Вихідним моментом для аналізу резервів зростання фондівдачі є

класифікація факторів, які впливають на її рівень. В економічній літературі пропонуються різні кількості та набори факторів для обчислення впливу на фондівдачу.

Отже, основними завданнями аналізу необоротних матеріальних активів є: оцінка забезпеченості основними засобами та інших необоротних матеріальних активів підприємств, складу та структури основних засобів, ступеня оновлення та вибуття, технічного стану засобів; визначення рівня фондівдачі, її динаміки, вивчення впливу зміни розміру основних засобів і фондівдачі на обсяг робіт; виявлення резервів підвищення фондівдачі, поліпшення використання техніки; визначення шляхів зниження витрат на утримання та експлуатацію машин і механізмів; оцінка виявлених резервів і розробка заходів щодо поліпшення використання активної частини основних засобів [26].

Особливість аналізу основних засобів - його багаторівневий характер. Важливо виділити рівень впливу факторів і відповідно до цього вибрати моделі і способи аналізу. Кінцевою метою аналізу використання основних засобів незалежно від галузі діяльності підприємства є можливість розширення обсягів випуску і реалізації без додаткового залучення ресурсів або визначення потреби у відновленні або розширенні виробничого потенціалу.

1.4 Висновки до розділу 1

В результаті виконання теоретичного розділу бакалаврської роботи було встановлено, що пошук ефективних шляхів підвищення результативності використання основних засобів на сучасному підприємстві є актуальною задачею, оскільки ефективність використання основних засобів є результатом діяльності підприємства вираженим у вигляді прибутку у співвідношенні із витраченими ресурсами. Підвищення ефективності полягає в досягненні найбільших результатів при відповідному рівні розвитку продуктивних сил порівняно з витратами праці, використаними на створення суспільного продукту.

Встановлено, що ефективність використання основних засобів на підприємстві можна оцінити за допомогою системи показників, які необхідно аналізувати в динаміці.

Крім того, з міркувань об'єктивності результатів досліджень, повноти інформаційної бази, а також ступеню зрозумілості обрано методику оцінки ефективності використання основних засобів на підприємстві, в основі якої лежить аналіз показників фондоддачі, фондомісткості, фондоозброєності та рентабельності капіталу підприємства.

РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ НА ПрАТ «ВІННИЦЬКИЙ ДОСЛІДНИЙ ЗАВОД»

2.1 Загальна характеристика ПрАТ «Вінницький дослідний завод» та аналіз основних техніко-економічних і фінансових показників його діяльності за період 2018-2020 рр.

Вінницький дослідний завод засновано у 1944 році. Підприємство належить до машинобудівного комплексу України і понад 50 років випускає обладнання для багатьох галузей промисловості (харчової, легкої, інших галузей).

Першочергово відкрите акціонерне товариство «Вінницький дослідний завод» засноване як майстерні спиртотресту. У 1965 році майстерні було переіменовано у «Ремонтно-механічний завод». У 1986 році на базі «Ремонтно-механічного заводу» відповідно до рішення установчих зборів було створене орендне підприємство «Вінницький дослідний завод».

У 1993 році організація орендарів дослідного заводу, керуючись законодавчими актами України, перетворила орене підприємство у відкрите акціонерне товариство «Вінницький дослідний завод» [26].

Загальні збори акціонерів товариства, які відбулися 26.08.2010 року прийняли рішення про зміну найменування на Приватне акціонерне товариство «Вінницький дослідний завод» та внесення змін до Статуту товариства, який був зареєстрований Виконавчим комітетом Вінницької міської ради 03.09.2010 року.

Основними видами діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» є:

28.29 – Виробництво інших машин і устаткування загального призначення, н.в.і.у.;

28.25 – Виробництво промислового холодильного та вентиляційного устаткування (устаткування загального призначення);

28.93 – Виробництво машин і устаткування для виготовлення харчових продуктів і напоїв, перероблення тютюну (устаткування спеціального призначення).

Крім основних вищезгаданих напрямів діяльності товариство здійснює виробничу та комерційну діяльність в слідуючих напрямках:

- виробництво інших машин і устаткування загального призначення, а саме виготовлення та ремонт теплообмінного обладнання;
- ремонт розвантажувального устаткування;
- виготовлення ємкостей;
- здійснення якісного ремонту обладнання брагоректифікаційних установок, які працювали 15-20 років, продовжуючи термін їх експлуатації на 7-10 років;
- будівництво спиртзаводів «під ключ»: комплексне технологічне проектування, повна комплектація (включаючи поставки обладнання сторонніх виробників), монтаж, шеф-монтаж, пусконаладжувальні роботи, навчання персоналу, технічний супровід;
- впровадження АСУ ТП (автоматизовані системи управління технологічним процесом) виробництва спирту: проектування, монтаж, пусконаладжувальні роботи.
- надання торговельно-посередницьких, посередницьких, комерційних, виробничих, експертних, консультаційних, інформаційних, представницьких, сервісних, транспортних, побутових, комунальних, дилерських, брокерських, юридичних, маркетингових, інжинірингових та інших послуг суб'єктам господарської діяльності, громадянам, юридичним та фізичним особам;
- розробка, виготовлення та реалізація виробів машинобудування та металообробки, експериментального, нестандартного устаткування та обладнання;
- виробництво машин та обладнання для комунального господарства, розробка і впровадження їх нових видів;
- виконання науково-дослідницьких робіт, спрямованих на створення наукоємної продукції;
- виконання навантажувально-розвантажувальних робіт, забезпечення технічної готовності вантажопідйомних механізмів, обладнання, ремонт контейнерного парку;

- розробка, виробництво та реалізація товарів народного споживання та складної побутової техніки, виробництво та реалізація товарів народних промислів;
- та інші[26].

Основними замовниками на виготовлення продукції є підприємства країн ближнього зарубіжжя:

- ТОВ «Віто», Молдова;
- ТВД «Фінікон», Білорусь [28];

Діяльність підприємства залежить від стабільного розвитку галузі виробництва. В той же час діяльність основних замовників залежить від якості роботи та зібраного врожаю с/г підприємствами, який в свою чергу залежить від екологічних проблем. Успішна робота с/г виробників залежна від кліматичних умов та фінансово-економічних факторів країни. Відповідно діяльність підприємства опосередковано залежить від сезонних змін.

В умовах ринкової економіки існують інші підприємства, які виробляють аналогічну продукцію, а саме: Сумське об'єднання ім.Фрунзе; Ніженський механічний завод.

Наявність підприємств-конкурентів стимулює ПрАТ «Вінницький дослідний завод» виготовляти більш якісну продукцію та намагатися знизити її собівартість.

Більшість існуючих спиртзаводів України експлуатує спиртове обладнання, брагоректифікаційне обладнання, які частково або повністю виготовлені на нашому підприємстві. Комплексні рішення і спиртове обладнання поставляються на спиртові заводи Чехії, Молдови, Азербайджану, Грузії, Таджикистану, Узбекистану.

З метою оцінки ефективності господарської та економічної діяльності підприємства проаналізуємо основні показники діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» проведемо аналіз основних фінансово-економічних показників за три останні роки [27; 28,29]. Для дослідження використовується «Баланс» та «Звіт про фінансові результати» (Додаток А).

Розглянемо фінансово-економічні показники досліджуваного підприємства та проведемо їх аналіз в динаміці (табл. 2.1).

Таблиця 2.1 – Динаміка основних економічних та фінансових показників діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. (в тис. грн.)

Показники	Роки			Відхилення:			
	2018	2019	2020	2019 від 2018 року		2020 від 2019 року	
				абсол. знач.	в %	абсол. знач.	в %
1. Чистий дохід, тис. грн.	44505	46707	44260	35612	80	-2447	-5,23
2. Валовий прибуток, тис. грн.	14552	7582	8442	-6970	-47,9	860	11,3
3. Собівартість реалізованої продукції, тис. грн.	29953	39125	35818	9172	30,6	-3307	-8,45
4. Фінансовий результат від операційної діяльності - збиток, тис. грн.	11064	2729	5058	-8335	-75,3	2329	8,53
5. Чистий (прибуток) збиток, тис. грн.	9040	2207	4133	-6833	-75,6	1926	87,3

Аналізуючи динаміку основних економічних та фінансових показників діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» можна побачити, що за період з 2018 по 2020 роки відбулося зростання чистого доходу підприємства на 80% (35612 тис. грн.) у 2019 році порівняно з 2018 роком та не значне зниження показника у 2020 році на 5,23% (2447 тис. грн.) в порівнянні з 2019 роком за рахунок зниження доходу від реалізації готової продукції. Також відслідковується зниження валового прибутку у 2019 році порівняно з 2018 роком на 6970 тис. грн. (47,9%), але підвищення у 2020 році в порівнянні з 2019 роком на 860 тис. грн. (11,3%) – це свідчить про підвищення ефективності основної діяльності підприємства.

Підтверджують нарощування обсягів реалізації продукції досліджуваним підприємством і темпи змін собівартості реалізованої продукції, так у 2019 році вона зросла на 9172 тис. грн. (30,6 %) порівняно з попереднім роком, але в 2020 році знизилась на 3307 тис. грн. (8,45 %) порівняно з 2019 роком. Варто зауважити, що чистий дохід від реалізації продукції зростає швидшими темпами, ніж собівартість.

Це свідчить про підвищення ефективності діяльності підприємства протягом досліджуваного періоду.

Проаналізувавши показники наведені у таблиці 2.1, можна стверджувати про достатні фінансові успіхи у діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

Результати аналізу подамо у вигляді рисунку 2.1.

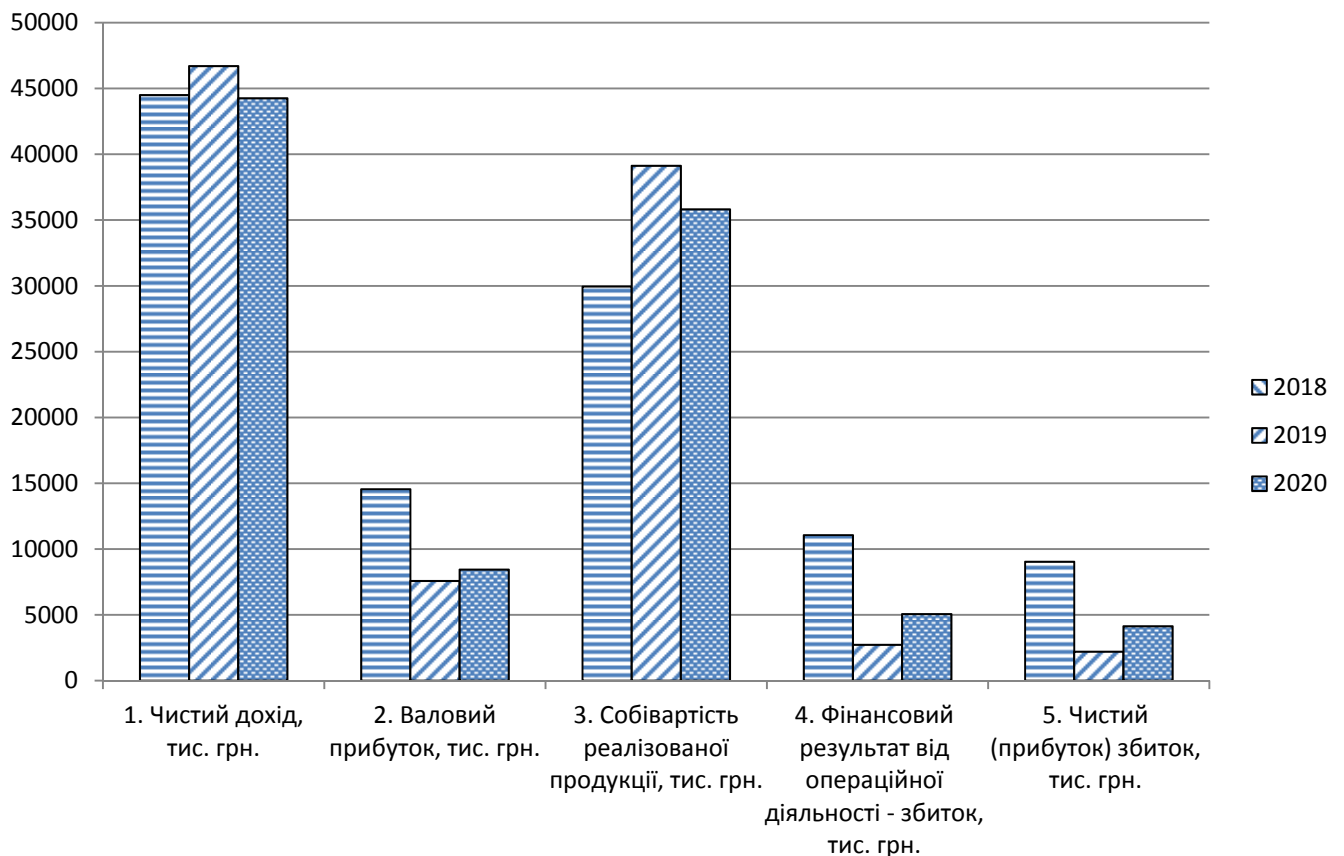

Рисунок 2.1 – Динаміка основних економічних та фінансових показників діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. (в тис. грн.)

З метою аналізу стану балансу (форма №1) підприємства проаналізуємо ряд його статей – таблиця 2.2.

Таблиця 2.2 – Основні показники балансу ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. (в тис. грн.)

Показники	Роки			Відхилення:			
	2018	2019	2020	2019 до 2018 року		2020 до 2019 року	
				абс. зн.	в %	абс. зн.	в %
1. Власний капітал, млн. грн., на кінець року	69935	72545	74591	2207	3,1	2046	2,8
2. Основні засоби (залишкова вартість)	50543	60976	62997	10433	20,6	2021	3,3
3. Виробничі запаси	23108	20631	26589	-2477	-11,4	5958	28,8
4. Поточні зобов'язання	13591	8582	22562	-5009	-36,9	13980	16,2
5. Баланс підприємства	83929	81127	97152	-2782	-3,3	16025	19,8

Аналізуючи наведені статті балансу, можна чітко спостерігати збільшення з валюти балансу підприємства. Так не зважаючи на незначне зменшення цього показника у 2019 році на 3,3% (2782 тис. грн.) в порівнянні з минулим роком, у 2020 році підприємству вдалося змінити темпи змін його у сторону збільшення в порівнянні з 2019 роком на 19,8% (16025 тис. грн.). Також можна помітити такі ж темпи змін і поточних зобов'язань підприємства у 2019 році зменшення на 36,9% та збільшення у 2020 році на 28,8% у порівнянні з минулими роками відповідно.

Протягом 2018–2020 рр. позитивну тенденцію має власний капітал ПрАТ «Вінницький дослідний завод». Так, у 2019 році цей показник підвищився на 3,1% - 2207 тис. грн., а у 2020 році ще на 2,8 % тис. грн. - 2046 тис. грн. порівняно з попередніми роками відповідно. Основні засоби підприємства при цьому теж мають позитивну тенденцію, а само у 2019 році підвищились на 20,6%, та ще на 3,3% у 2020 році порівняно з минулими роками відповідно. Це свідчить про значне оновлення основних засобів підприємства.

У 2019 році спостерігається зменшення виробничих запасів підприємства на 11,4% - 2477 тис. грн., але у 2020 році збільшення їх на 28,8% - 5958 тис. грн. Зростання виробничих запасів відбулось за рахунок їх накопичення, але це може привести до скорочення обсягів виробництва продукції. Такі тенденції є досить несприятливими для ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

З метою кращого сприйняття результатів аналізу динаміку статей балансу підприємства подамо у вигляді діаграми зображеної на рисунку 2.2.

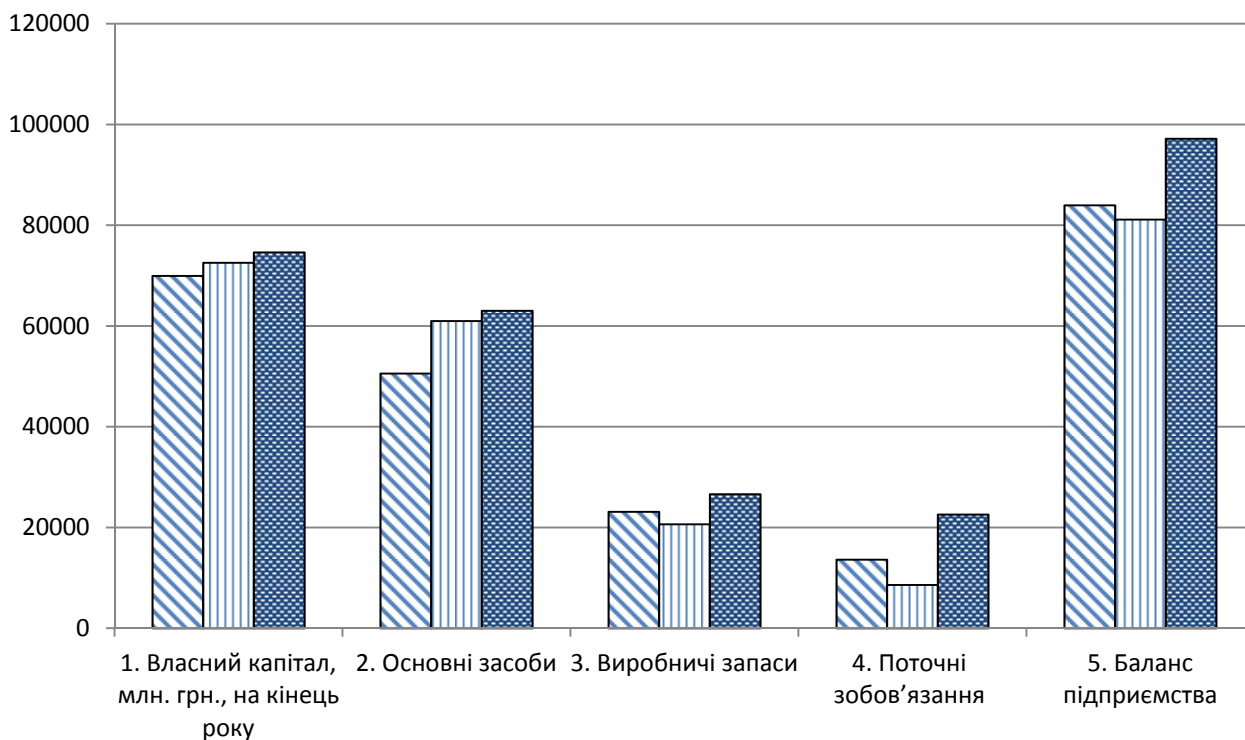

Рисунок 2.2 – Динаміка основних показників балансу ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. (в тис. грн.)

Далі розрахуємо та проаналізуємо низку показників, які характеризують рентабельність окремих сторін діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр.

1. Витрати підприємства в розрахунку на 1 грн. чистого доходу. Наприклад, для 2018 року ці витрати складатимуть [27]:

$$B = \frac{(ЧД - ПРДО)}{ЧД} \quad (2.1)$$

$$B_{2018} = \frac{44505 - 11048}{44505} = 0,75 .$$

де ЧД – чистий дохід підприємства в даному році;

ПРДО – прибуток підприємства від звичайної діяльності до оподаткування.

2. Рентабельність активів підприємства. Наприклад, для 2018 року ці витрати складатимуть [27]:

$$P_a = \frac{ВП}{A} \cdot 100 \%, \quad (2.2)$$

$$P_{a-2018} = \frac{14552}{24322} \cdot 100 \% = 60 \% .$$

де ВП – валовий прибуток підприємства в даному році;

A – актив підприємства в даному році.

3. Рентабельність власного капіталу підприємства. Наприклад, для 2018 року ці витрати складатимуть [27]:

$$P_{вк} = \frac{ВП}{ВК} \cdot 100 \%, \quad (2.3)$$

$$P_{вк-2018} = \frac{14552}{69935} \cdot 100 \% = 20,8 \% .$$

де ВК – величина власного капіталу підприємства.

4. Рентабельність основних засобів підприємства. Наприклад, для 2018 року ці витрати складатимуть [27]:

$$P_{ок} = \frac{ВП}{ОК} \cdot 100 \%, \quad (2.4)$$

$$P_{ок-2018} = \frac{14552}{50543} \cdot 100 \% = 28,8 \% .$$

де ОК – величина основного капіталу підприємства в даному році.

Аналогічні розрахунки проводимо для 2019 та 2020 років, а результати зведемо в таблицю (табл. 2.3).

Таблиця 2.3 – Показники рентабельності діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення:			
	2018	2019	2020	2019 до 2018 року		2020 до 2019 року	
				абс. знач.	в %	абс. знач.	в %
1. Витрати підприємства в розрахунку на 1 грн. чистого доходу	0,75	0,88	0,88	+13,0 п.п.		0 п.п.	
2. Рентабельність активів підприємства	60%	25,9%	34,3%	-34,1 п.п.		8,4 п.п.	
3. Рентабельність власного капіталу підприємства	20,8%	10,6%	11,3%	-10,2 п.п.		+0,7 п.п.	
4. Рентабельність основного капіталу підприємства	28,8%	11,9%	13,4%	-16,9 п.п.		+2,5 п.п.	

Із таблиці 2.3 видно, що показник витрат підприємства на 1 грн чистого доходу у 2019 році порівняно з 2018 роком збільшився на 13 п.п. Таке збільшення даного показника є негативним, а ось у 2020 році він не змінювався і це добре.

Показники рентабельності активів, власного капіталу та основного капіталу у 2019 році зазнали зниження на 34,1 п.п., 10,2 п.п. та 16,9 п.п. відповідно. Таке зниження зазначених показників є несприятливим і свідчить про зниження рентабельності підприємства в цілому. У 2020 році значення цих показників дещо покращились: рентабельність активів підприємства на 8,4%. Рентабельність власного капіталу та основного капіталу зросла на 0,7 п.п. і 2,5 п.п. відповідно. Підвищенню цих показників сприяло насамперед зниження витрат підприємства на 1 грн чистого доходу.

З метою кращого сприйняття динаміку показників рентабельності діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. подамо у вигляді діаграм, зображених на рисунку 2.3.

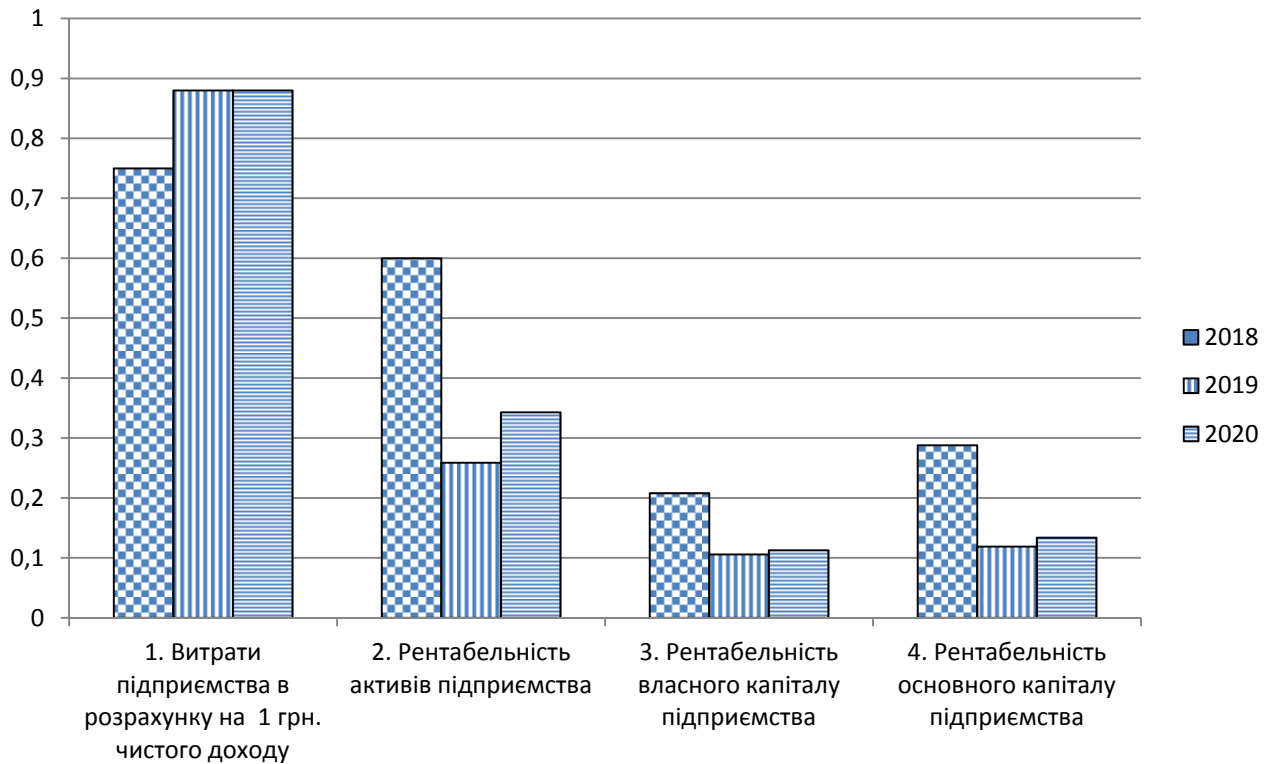

Рисунок 2.3 – Динаміка показників рентабельності діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. (в тис. грн.)

Далі проаналізуємо зміни основних фінансових коефіцієнтів, які з різних боків характеризують діяльність ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. Таких коефіцієнтів дуже багато, тому обираємо ті, які найбільше відповідають темі досліджень і можуть більш детально прояснити ситуацію, що вивчається. В даній роботі розрахуємо такі коефіцієнти, як коефіцієнт поточної (або загальної) ліквідності, коефіцієнт платоспроможності, коефіцієнт фінансової незалежності, коефіцієнт фінансової заборгованості.

1. Коефіцієнт поточної (або загальної) ліквідності підприємства. Наприклад для 2018 року цей коефіцієнт становитиме [27, 28]:

$$K_{\text{пл}} = \frac{ПА}{ПЗ}, \quad (2.5)$$

$$K_{\text{пл}2018} = \frac{59294}{13591} = 4,36 .$$

де ПА – величина поточних активів підприємства в даному році;

ПЗ – величина поточних зобов'язань підприємства в даному році.

2. Коефіцієнт платоспроможності підприємства. Наприклад для 2018 року цей коефіцієнт становитиме [28]:

$$K_{\text{плат}} = \frac{ВК}{ПЗ + ДЗ}, \quad (2.6)$$

$$K_{\text{плат}2018} = \frac{69935}{13591} = 5,14 .$$

де ВК – величина власного капіталу підприємства в даному році;

ПЗ – величина поточних зобов'язань підприємства в даному році;

ДЗ – величина довгострокових зобов'язань в даному році.

3. Коефіцієнт фінансової незалежності. Наприклад для 2018 року цей коефіцієнт становитиме [28]:

$$K_{\text{фн}} = \frac{ВК}{П}, \quad (2.7)$$

$$K_{\text{фн}2018} = \frac{69935}{83526} = 0,83 .$$

де ВК – величина власного капіталу підприємства в даному році;

П – величина пасивів підприємства в даному році.

4. Коефіцієнт фінансової заборгованості. Наприклад для 2018 року цей коефіцієнт становитиме [28]:

$$K_{\text{заб}} = \frac{ПЗ + ДЗ}{А}, \quad (2.8)$$

$$K_{\text{заб}} = \frac{13591}{83526} = 0,16 .$$

де ПЗ – величина поточних зобов'язань підприємства в даному році;

ДЗ – величина довгострокових зобов'язань в даному році.

Аналогічні розрахунки проводимо для 2019 та 2020 років, а розраховані коефіцієнти зведемо в таблицю (табл. 2.4).

Таблиця 2.4 – Фінансові коефіцієнти, що характеризують діяльність підприємства

Показники	Роки			Відхилення:			
	2018	2019	2020	2019 до 2018 року		2020 до 2019 року	
				абс. знач.	в %	абс. знач.	в %
1. Коефіцієнт поточної (або загальної) ліквідності підприємства, $K_{\text{пл}}$	4,36	6,04	3,21	Зріс на 1,68		Знизився на 2,83	
2. Коефіцієнт платоспроможності підприємства, $K_{\text{плат}}$	5,14	8,45	3,31	Зріс на 3,31		Знизився на 5,14	
3. Коефіцієнт фінансової незалежності, $K_{\text{фн}}$	0,83	0,89	0,77	Збільшився на 0,06		Знизився на 0,12	
4. Коефіцієнт фінансової заборгованості, $K_{\text{заб}}$	0,16	0,11	0,6	Зріс на 0,05		Зріс на 0,49	

З таблиці видно, що коефіцієнт поточної ліквідності у 2019 р. зріс на 1,68, а в 2020 р. - знизився на 2,83 у відповідності до минулих років. Це свідчить про негативні тенденції у діяльності підприємства, проте, значення даного коефіцієнта усі роки значно перевищує 1.

Коефіцієнт платоспроможності у 2019 році зріс на 0,31, а у 2020 році знизився на 5,14. Аналіз кожного року роботи підприємства за даним коефіцієнтом дає позитивний висновок, оскільки прийнято вважати нормальною роботою

підприємства при коефіцієнті платоспроможності більшому 2.

Коефіцієнт фінансової незалежності показує відсоток власного капіталу у капіталізованих джерелах підприємства. У 2019 році спостерігаємо покращення даного показника – він зріс на 0,06. Проте у 2020 році значно знизився – на 0,12, що свідчить про негативні тенденції на підприємстві.

Коефіцієнт фінансової заборгованості з кожним роком зростає, що є досить негативним, адже свідчить про зростання боргових зобов'язань у даного підприємства.

Динаміку розрахованих показників покажемо за допомогою діаграм – рисунок 2.4.

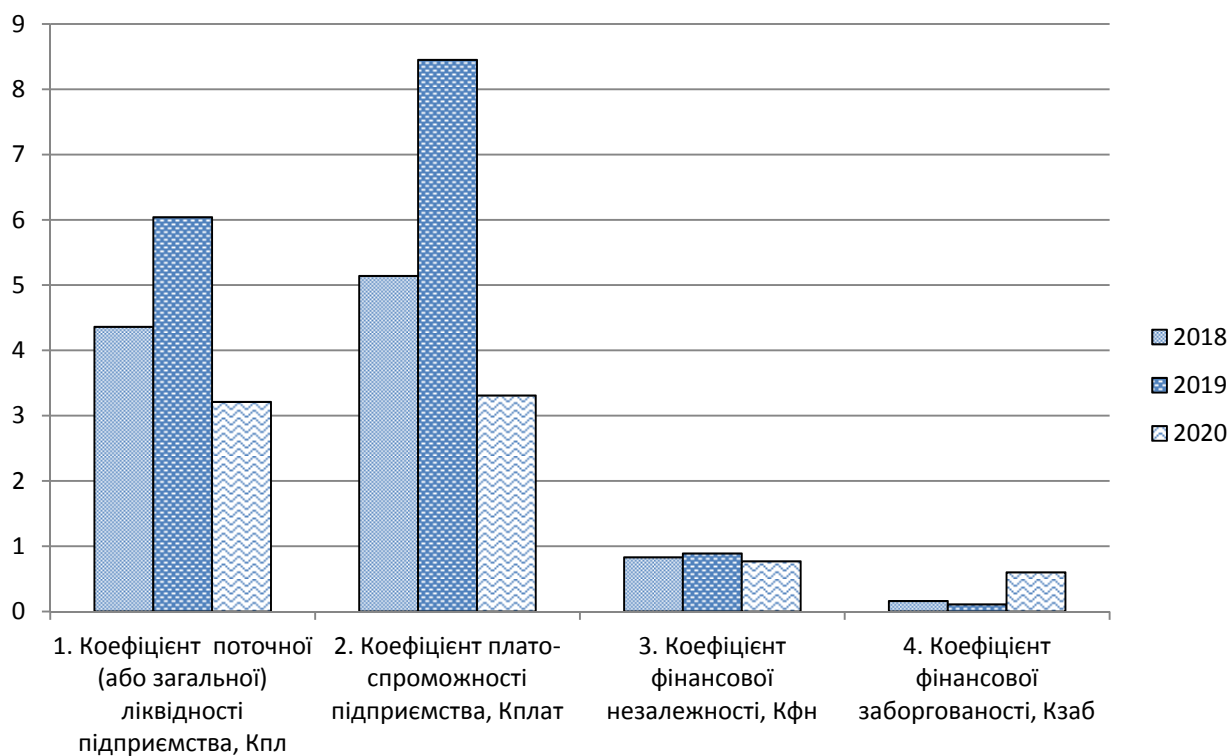

Рисунок 2.4 – Динаміка зміни основних фінансових коефіцієнтів ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр. (в тис. грн.)

Таким чином, можна зробити висновок про дещо негативні тенденції у роботі ПрАТ «Вінницький дослідний завод» у 2020 році, не зважаючи на те, що у 2019 році спостерігається поліпшення у його діяльності. У 2020 році резерви діяльності підприємства знижуються, фінансове становище погіршується.

2.2 Аналіз складу, структури та динаміки показників ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

Облік основних засобів у товаристві ведеться за первісною вартістю із дотриманням принципів регламентованих Положенням (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби», затвердженого наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 року № 92 та зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 18 травня 2000 року за № 288/4509 із змінами і доповненнями, внесеними наказом Міністерства фінансів України від 30.11.2000 року № 304 та від 25.11.2002 року № 989 [35].

Операції з нахождення та вибуття основних засобів відображаються у бухгалтерському обліку та звітності у відповідності з чинним законодавством.

Амортизація основних засобів нараховується за методом зменшувального залишку із застосуванням норм, встановлених для нарахування амортизації у податковому обліку, за ставками передбаченими Податковим кодексом України.

Зміна вартості основних засобів відбулася за рахунок амортизації.

Володіння основними засобами товариства здійснюється на постійній основі за призначенням. Обмежень на володіння, використання та розпорядження майна емітента у 2016 році не було.

Дані про склад основних засобів підприємства наведено в табл. 2.7.

Таблиця 2.5 – Склад і структура власних основних засобів ПрАТ «Вінницький дослідний завод» (за залишковою вартістю), тис грн

Найменування основних засобів	2018		2019		2020	
	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду	на початок періоду	на кінець періоду
1. Виробничого призначення:	14884	15121	15121	14284	14284	16993
будівлі та споруди	9995	10588	10588	9890	9890	9494
машини та обладнання	3074	2872	2872	2898	2898	5912
транспортні засоби	1068	830	830	582	582	1073
земельні ділянки	0	0	0	0	0	0
Інші	747	851	851	914	914	514
2. Невиробничого	237	237	237	237	237	237

призначення:						
будівлі та споруди	0	0	0	0	0	0
машини та обладнання	0	0	0	0	0	0
транспортні засоби			0	0	0	0
земельні ділянки			0	0	0	0
інвестиційна нерухомість			0	0	0	0
Інші	237	237	237	237	237	237
Усього	15121	15358	15358	14251	14521	17230

Як показують дані табл. 2.6 в складі основних засобів досліджуваного підприємства переважають виробничі засоби праці, причому їх вартість на кінець 2020 року зростає на 19 % порівняно з 2019 роком. Таке зростання відбулось за рахунок зростання вартості машин та обладнання майже вдвічі та деякого зниження вартості будівель і споруд (на 4%). У звітному періоді було придбано основних засобів (машини та обладнання) на 4144 тис. грн, (транспортні засоби) – 1125 тис. грн; (інші основні засоби) – на суму 35 тис. грн.

Такі зміни є позитивними, оскільки свідчать про збільшення частки саме активної частини виробничих основних засобів.

Структуру основних засобів підприємства (на кінець року) відобразимо на графіку 2.5.

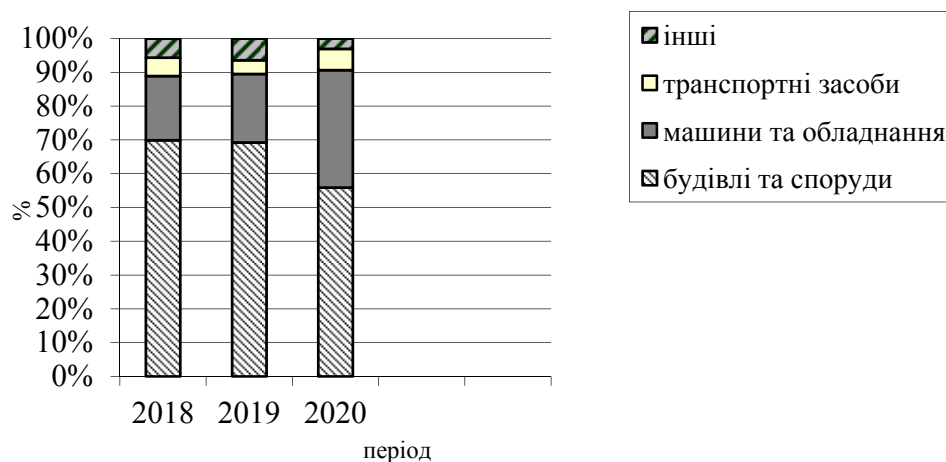

Рисунок 2.5 – Структура основних засобів ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

Рисунок 2.5 наочно показує, що в 2019–2020 рр. структурних змін практично не відбувалось, а в 2020 році значно зросла частка машин та обладнання, при цьому скоротилась частка будівель і споруд в загальній вартості основних засобів підприємства.

Ступінь використання основних засобів у 2020 році склала 100%, ступінь зносу – 56% (по групах: будівлі і споруди – 61%; машини та обладнання – 47%; і транспортні засоби – 57 %; інші основні засоби – 39%).

Сума нарахованого зносу склала на початок звітнього періоду 32636 тис.грн, на кінець 2020 року – 39816 тис. грн.

В 2020 році товариство надавало в оренду виробничі та складські приміщення, обладнання, сума отримана за рік від оренди – 746 тис.грн.

Основними показниками ефективності використання основних засобів на підприємстві є: фондovіддача, фондovісткість, фондovозброєність, рентабельність основних засобів, коефіцієнт екстенсивного та інтенсивного завантаження устаткування, коефіцієнт інтегрального завантаження обладнання, коефіцієнт змінності роботи, завантаження обладнання, коефіцієнти вибуття та оновлення основних засобів, коефіцієнт приросту основних засобів, коефіцієнт зносу основних засобів та коефіцієнт придатності основних засобів.

В даному підрозділі проаналізуємо динаміку зміни перших вищезгаданих показників.

1. Фондовіддача характеризує ефективність використання основних виробничих засобів. Відображає суму виробленої продукції на одну гривню основних виробничих засобів. Позитивною тенденцією є збільшення цього показника. Він має загальне господарське значення і може порівнюватися тільки на підприємствах з однаковим видом діяльності або продукції, що виробляється. Фондовіддача для 2018 року на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» складала [29]:

$$\Phi_{\text{в}} = \frac{\text{ЧД}}{\text{ВОЗ}} \quad (2.9)$$

$$\Phi_{\text{в}2018} = \frac{44505}{22304} = 2 .$$

де ЧД – чистий дохід підприємства, тис. грн.,

ВОЗ – вартість основних засобів підприємства, грн.

2. Фондомісткість є показником оберненим до фондівіддачі, за допомогою нього можна визначити величину основних засобів, яка припадає на одиницю вартості випуску відповідного виду продукції. Показник фондомісткості продукції дає уяву про необхідну величину основних засобів, необхідних для виробництва певного виду продукції. Якщо підприємство випускає однорідну продукцію, то віддачу 1 грн. основних засобів можна визначати у натуральному вираженні. Фондомісткість для 2018 року на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» складала [29, 30]:

$$\Phi_M = \frac{ВОЗ}{ЧД} \quad (2.10)$$

$$\Phi_{M2018} = \frac{22304}{44505} = 0,5 .$$

3. Фондоозброєність – це показник оснащеності праці виробничими основними фондами. Визначається відношенням середньорічної балансової вартості виробничих основних фондів до середньооблікової чисельності робітників або працівників. Фондоозброєність для 2018 року на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» складала [30]:

$$4. \Phi_{OЗ} = \frac{ВОЗ}{Ч_n} \quad (2.11)$$

$$\Phi_{M2018} = \frac{22304}{78} = 285,94 .$$

Де Чп – середньооблікова чисельність працівників підприємства.

5. Рентабельність основних засобів показує те, наскільки ж ефективно вони використовуються. Конкретне числове значення показника відображає те, скільки одиниць прибутку приносить кожна одиниця вартості майна, відносно до величини основних засобів. Очевидно, що чим більше даний показник, тим краще для підприємства. Рентабельність основних засобів для 2018 року на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» складала [29]:

$$P_{O3} = \frac{BP}{BO3} 100\%, \quad (2.12)$$

$$P_{O32018} = \frac{14552}{22304} 100\% = 65\% .$$

де ВП – валовий прибуток підприємства, тис. грн.

Аналогічні розрахунки проведемо для згаданих показників за 2019 та 2020 роки, результати розрахунків показників, абсолютні та відносні відхилення подамо у вигляді таблиці 2.5.

Таблиця 2.6 – Показники ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр.

Показники	Роки			Відхилення:			
	2018	2019	2020	2019 до 2018 року		2020 до 2019 року	
				абс. знач.	в %	абс. знач.	в %
1. Фондовіддача	2	1,8	1,72	-0,2		-0,08	
2. Фондомісткість	0,5	0,55	0,58	+0,05		+0,03	
3. Фондоозброєність	285,95	332,02	338,95	46,04		6,93	
4. Рентабельність основних засобів	65	29	32	-36%		+3%	

У 2019 році в порівнянні з 2018 роком спостерігаються негативні тенденції на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» щодо ефективності використання основних засобів. По-перше відбувається зниження фондівддачі на 0,2, а відповідно зростання показника фондомісткості на 0,05. Такі зміни в першу чергу зумовлені значним зношенням основних фондів підприємства (більше як в 2 рази). Фондоозброєність за цей період часу навпаки збільшилася на 46,04 грн/чол. оскільки середньооблікової чисельності працівників у 2019 році не зазнала змін, а вартість основних засобів підприємства збільшилася. Рентабельність основних засобів зазнала зниження на 36% внаслідок зниження валового прибутку підприємства в даному році у два рази.

У 2020 році в порівнянні з 2019 роком спостерігаємо та ж сама тенденція до зниження фондівддачі ще на 0,08 пп та підвищення фондомісткості ще на 0,03 пп.

Такі зміни зазначених показників зумовлені зниженням вартості основних засобів та зниженням чистого доходу по підприємству у 2020 році.

У зв'язку з тим, що вартість основних засобів підприємства збільшилася, а середньооблікової чисельності працівників у 2020 році в порівнянні з 2019 роком зазнала змін в сторону зменшення, фондоозброєність 2020 році в порівнянні з 2019 роком ще збільшилася на 6,93 грн/чол. Позитивним за цей період є підвищення рентабельності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» на 3%. Причиною таких змін є зниження середньої вартості основних засобів підприємства та зростання величини валового прибутку у 2020 році хоча і не значне.

З метою кращого сприйняття результатів розрахунків подамо динаміку розрахованих показників у вигляді діаграм – рисунок 2.5.

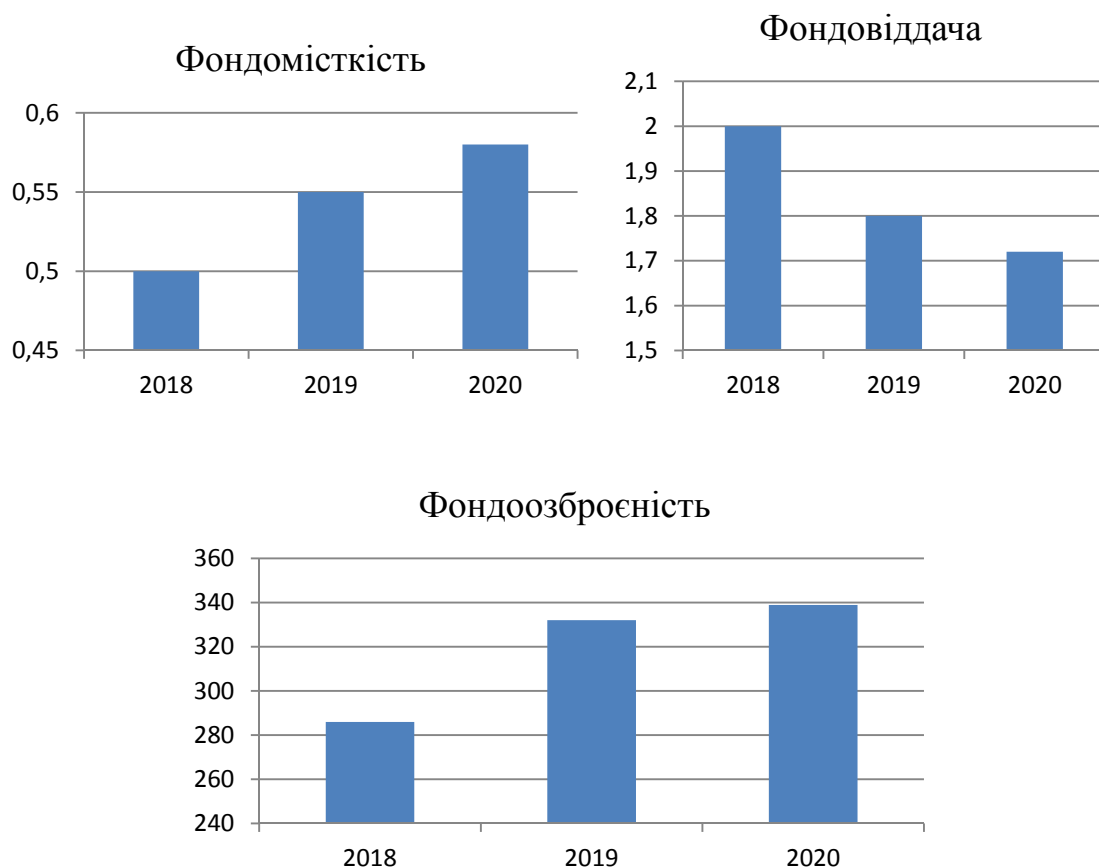

Рисунок 2.6 – Динаміка зміни основних показників ефективності використання основних засобів на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» за період 2018 – 2020 рр.

Основними визначальними факторами, що впливають на показники ефективності використання основних засобів на підприємстві є величини показників прибутковості та доходності підприємства. В свою чергу доходність підприємства залежить від обсягів випущеної та реалізованої продукції.

Крім того, важливу роль відіграє вартість основних засобів підприємства, що визначається сучасністю та величиною діючого обладнання на підприємстві.

Таким чином, основним напрямком покращення використання основних засобів на підприємстві є підвищення обсягів випущеної продукції та активізації використання основних засобів.

2.3 Аналіз загальної системи управління ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

Дирекцію ПрАТ «Вінницький дослідний завод» очолює Генеральний директор. Виконання своїх функцій директор здійснює через служби заводу управління (бухгалтерію, комерційний відділ, відділ збуту, відділ кадрів, виробничий та планово-економічний відділи) головного інженера, якому підпорядковані технічний та енергомеханічний відділи.

Виробничий процес на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» досить складний за своїм характером, оскільки з одного боку він передбачає участь людини у виготовленні продукції, а значить її праці, а з іншого залучення техніки. Водночас

виробничі процеси на ПрАТ «Вінницький дослідний завод» складаються з цілого ряду окремих процесів, які в економічній літературі мають назву основного, допоміжного, обслуговуючого господарств.

До числа підрозділів інфраструктури ПрАТ «Вінницький дослідний завод» належать ливарний цех, механоскладальний цех, центральний матеріальний склад та склад готової продукції.

В загальному вигляді організаційну структуру ПрАТ «Вінницький дослідний завод» можна подати у вигляді схеми, наведеної на рис. 2.7.

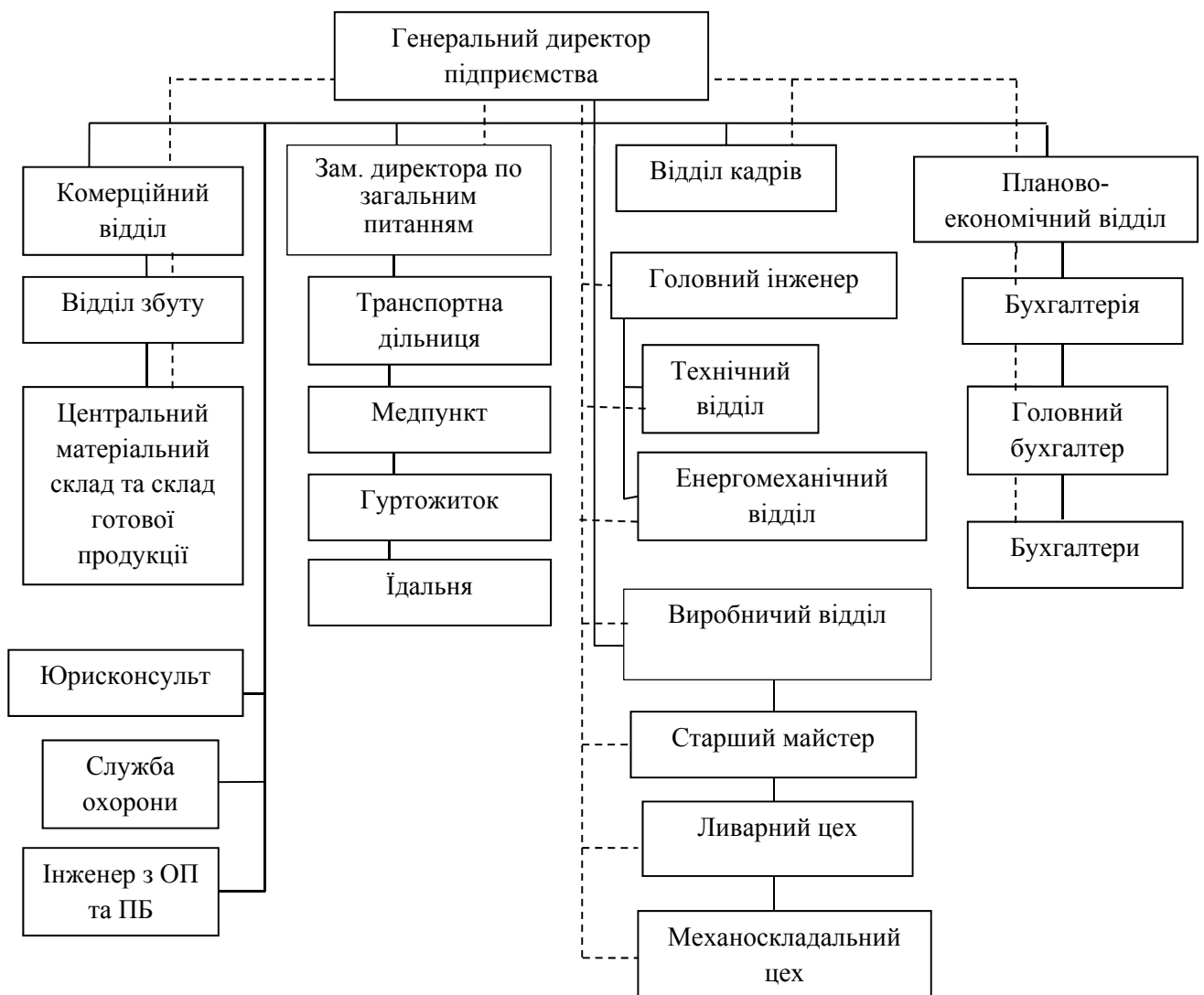

Рисунок 2.7 – Організаційна структура ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

З представленої структури можна зробити деякі висновки: багаторівнева система керування з лінійним типом керівництва і дублюванням ряду функцій, що часто призводить до спотворення інформації, її несвоєчасного доведення до виконавця.

Лінійна організаційна структура управління — це така структура, між елементами якої існують лише одноканальні взаємодії. Це найпростіший тип структури, за якого керівник організації (підприємства) здійснює всі функції управління — планування, організації, мотивації, контроль.

За лінійною структурою, кожний підлеглий має лише одного керівника, який і виконує всі адміністративні та спеціальні функції. Перевагами структури лінійного типу є:

- єдність і чіткість розпорядництва;
- погодженість дій виконавців;
- підвищена відповідальність керівника за результати діяльності очолюваного ним колективу;
- оперативність у прийнятті рішень;
- отримання виконавцями пов'язаних між собою розпоряджень і завдань, що забезпечені ресурсами;
- персональна відповідальність керівника за кінцеві результати свого підприємства.

Разом з тим лінійна структура має певні недоліки:

- високі вимоги до керівника, який повинен мати глибокі різнобічні знання і досвід у виконанні всіх функцій управління;
- велика перевантаженість інформацією;
- потік документів, які потребують розгляду і прийняття рішень.

При збільшенні розмірів підприємства, керівник уже не може ефективно поєднувати оперативне управління персоналом з такими функціями, як планування, організація постачання, контроль та ін. Йому потрібні помічники, які змогли б виконувати певні функції управління підприємством, тобто функціональні фахівці.

В результаті можливі розрізнені дії підрозділів виробництва в досягненні кінцевої мети і як наслідок-незадоволеність споживача. Відсутність служби маркетингу говорить про інертності і незацікавленості виробництва у розвитку і розширенні бізнесу, а так само відсутність проблем у завантаженні виробничих потужностей і отримання прибутку.

2.4 Висновки до розділу 2

В ході виконання аналітичного розділу даної магістерської кваліфікаційної роботи встановлено, що основними видами діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» є: виробництво інших машин і устаткування загального призначення, н.в.і.у.; виробництво промислового холодильного та вентиляційного устаткування (устаткування загального призначення); виробництво машин і устаткування для виготовлення харчових продуктів і напоїв, перероблення тютюну (устаткування спеціального призначення).

– Крім основних вищезгаданих напрямів діяльності товариство здійснює виробничу та комерційну діяльність в наступних напрямках: виробництво інших машин і устаткування загального призначення, а саме виготовлення та ремонт теплообмінного обладнання; ремонт розвантажувального устаткування; виготовлення ємкостей; здійснення якісного ремонту обладнання брагоректифікаційних установок, які працювали 15-20 років, продовжуючи термін їх експлуатації на 7-10 років; будівництво спиртзаводів «під ключ»: комплексне технологічне проектування, повна комплектація (включаючи поставки обладнання сторонніх виробників), монтаж, шеф-монтаж, пусконаладжувальні роботи, навчання персоналу, технічний супровід; впровадження АСУ ТП (автоматизовані системи управління технологічним процесом) виробництва спирту: проектування, монтаж, пусконаладжувальні роботи; надання торговельно-посередницьких, посередницьких, комерційних, виробничих, експертних, консультаційних, представницьких, сервісних, транспортних, побутових, комунальних, та інших послуг суб'єктам господарської діяльності, громадянам, юридичним та фізичним

особам; розробка, виготовлення та реалізація виробів машинобудування та металообробки, експериментального устаткування та обладнання та інше [26].

Аналіз динаміки основних фінансово-економічних показників діяльності досліджуваного підприємства показав, що протягом 2018–2020 рр. підприємство нарощувало обсяги реалізації своєї продукції. Внаслідок цього відбулось зростання чистого доходу від реалізації продукції, зростання собівартості реалізованої продукції. Варто зауважити, що чистий дохід від реалізації зростає швидшими темпами, ніж собівартість. Негативну тенденцію має валовий прибуток протягом досліджуваного періоду. Не зважаючи на те, що чистий прибуток підприємства в 2019 році показник зменшується на 75,6 %, в 2020 році збільшення цього показника вирівнює ситуацію майже на 87,3 % порівняно з попередніми роками відповідно.

Аналіз майна підприємства показав, що протягом 2019–2020 рр. його вартість зростала. В структурі майна переважають оборотні засоби. Більше 90 % в структурі джерел фінансування майна підприємства займає власний капітал.

Крім того було проаналізовано показники рентабельності та основні фінансові показники балансу підприємства, що вказують на прибутковість та фінансову незалежність підприємства.

В розрізі теми дослідження, проаналізовано склад і структуру основних засобів ПрАТ «Вінницький дослідний завод», проведено оцінювання динаміки відповідних показників. Дослідження показало, що рівень виробничого потенціалу ПрАТ «Вінницький дослідний завод» є високим, незважаючи на незначне зниження показника в 2020 році (на 1,25 %).

Проведено аналіз системи управління досліджуваного підприємства, проаналізовано організаційну структуру підприємства, визначено, що вона є лінійно-функціональною, розглянуто її основні переваги та недоліки. Проведено оцінювання ефективності системи менеджменту за певними показниками. Дослідження показало, що керівництву доцільно звернути увагу на підвищення ефективності управління підприємства.

РОЗДІЛ 3 ПРОПОЗИЦІЇ ТА РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УПРАВЛІННЯ ПРАТ «ВІННИЦЬКИЙ ДОСЛІДНИЙ ЗАВОД»

3.1 Розробка стратегії та обґрунтування базової стратегії розвитку ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

Основним напрямком розвитку підприємства за ринкових умов господарювання є його базова стратегія, яка визначає усі наступні дії підприємства.

Будь-який процес на практиці починається з формулювання цілей і завдань, що визначають напрямки дій підприємства. Цілі є фундаментом стратегічного управління і є основою будь-яких управлінських, технічних рішень, конкретних планових показників діяльності підприємства.

Жодне підприємство не може мати конкурентні переваги за усіма напрямками та характеристиками. Тому важливим є вибір пріоритетів в діяльності та розвитку підприємства у відповідності до чого розробляється стратегія, яка найбільше відповідає вимогам ринку, використовуючи максимально сильні сторони підприємства та можливості зовнішнього середовища господарювання.

За даними підприємства місією ПрАТ «ВДЗ» є: «Виробляти якісні технологічні агрегати для різних галузей промисловості, що матимуть високу конкурентоспроможність як на вітчизняному, так і на зарубіжному ринках». Розширене формулювання: «Товариство прагне посісти гідне місце на ринку, отримати визнання від споживачів, як надійного партнера та виробника якісної високотехнологічної продукції. Головна мета діяльності – ефективно використовувати власне майно шляхом запровадження сучасних технологій та форм організації виробництва; задовольняти потреби споживачів товарами та супутніми послугами найвищої якості, реагувати на їхні потреби; забезпечити всіх працівників належними умовами праці та можливостями розвитку; сприяти розвитку інноваційної діяльності; залучати інвестиції та забезпечувати інтереси власників шляхом досягнення високих фінансових результатів» [35].

Дана місія підприємства задовольняє як інтереси власників, працівників, інвесторів, а також, покупців продукції (послуг) та ділових партнерів.

Метою діяльності підприємства є задоволення потреб ринку у продукції, роботах та послугах, розширення їх асортименту, підвищення конкурентоспроможності, відновлення довіри споживачів до продукції добросовісного вітчизняного виробника, ефективне управління майном, що належить товариству, одержання прибутку, його використання та/або розподіл в інтересах акціонерів товариства [35].

З метою визначення цілей і завдань досліджуваного підприємства проведемо SWOT-аналіз (табл. 3.1), що є одним з найпотужніших методологічних інструментів, який дозволяє здійснити повний аналіз діяльності підприємства.

SWOT-аналіз дозволяє виявити сильні і слабкі сторони організації, можливості і загрози при проведенні стратегічного аудиту. Після проведення аудиту накопичується велика кількість інформації різного ступеня важливості і надійності. SWOT-аналіз очищає дану інформацію і виділяє найбільш важливі результати внутрішнього і зовнішнього аудиту [1,36].

Проведений аналіз показав, що значною загрозою для підприємства є збільшення частки неплатоспроможних покупців. Складні економічні перетворення в країні вказують на високу ймовірність виникнення такої загрози, що вплине на зростання дебіторської заборгованості підприємства, зменшення власних оборотних активів. Тому важливим завданням має стати контроль за розрахунками з дебіторами.

Значною загрозою для підприємства є також високий рівень інфляційних процесів, що негативно відображається як на економіці країни в цілому, так і на господарюванні окремих галузей.

Таблиця 3.1 – Базовий SWOT-аналіз ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

№	Назва	Докладний опис
Сильні сторони		
1	Прогресивність обладнання	Закуплено обладнання для лазерного розкрою металу, що пришвидшило виробництво та якість розкрою
2	Стабільність попиту на послуги	Укладання договорів з споживачами не лише на реалізацію обладнання, а й на його подальше обслуговування
3	Висока якість продукції	Відповідність продукції прийнятим промисловим національним (світовим) стандартам
4	Наявність висококваліфікованих кадрів	Постійне підвищення кваліфікації в ТОВ «Гейзель» та ТОВ «МІОН»
5	Значні експортні поставки	Стабільні позиції на ринку виробництва устаткувань спиртової галузі, сприяє зростанню прибутковості
6	Тривалий досвід роботи на ринку	Більш як 50-ти річний досвід випуску обладнання для багатьох галузей промисловості і успішна його реалізація
Слабкі сторони		
1	Недостатність рекламних заходів	Недостатня увага керівництва до проведення рекламної компанії
2	Низька вмотивованість працівників	Відсутність сформованої системи матеріального стимулювання працівників
3	Орієнтація на поточні потреби виробництва	Не проводяться стратегічні дослідження та розробки
4	Опосередкована залежність від сезонних проблем	Діяльність основних замовників залежить від якості роботи та зібраного врожаю сільськогосподарськими підприємствами, який в свою чергу залежить від екологічних проблем
Можливості		
1	Розширення потужностей	Збереження стабільного зростання обсягів виробництва та збільшення рентабельності виробництва за рахунок введення в дію
2	Зростання кількості потенційних споживачів, в т.ч. закордонних	Збільшення кількості закордонних підприємств, які у своєму виробництві зможуть використовувати продукцію підприємства
4	Розширення асортименту продукції	Своєчасне оновлення вироблюваних товарів, підготовка і організація виробництва нових видів продукції забезпечить компанії процвітання
Загрози		
1	Складні інфляційні процеси в економіці	Зростання фінансових проблем через знецінення грошової одиниці.
2	Зростання цін на метал	Зростання цін на сировину впливає на підвищення цін на продукцію, що зменшує попит на продукцію
3	Зростаючий тиск збоку найближчих конкурентів	ПАТ «Сумське об'єднання ім.Фрунзе » та ПАТ «Ніжинський механічний завод» постійно підвищують свої конкурентні переваги
4	Складність залучення інвестиційних ресурсів	Загрожує реалізації проектів капітального ремонту цехів підприємства та запровадженню нових технологій по виготовленню устаткування
5	Зниження платоспроможності потенційних покупців	Небезпека збільшення дебіторської заборгованості та нестачі оборотних коштів
6	Тиск податкової системи	Постійні зміни в оподаткуванні

Загрозою з високим рівнем ймовірності є також постійне зростання цін на метал, що безпосередньо пливає на зростання собівартості продукції та зниження доходу підприємства, втрату конкурентних позицій на ринку, зовнішньому зокрема, тощо.

Значною проблемою є податковий тиск та недосконалість податкової бази. Оскільки 80% продукції досліджуваного підприємства орієнтовано на експорт, то постійні зміни податкового законодавства значно ускладнюють діяльність підприємства.

Найбільш сприятливою можливістю для досліджуваного підприємства є можливість для розширення експорту устаткування для спиртової галузі, адже досліджуване підприємство є найбільшим постачальником даного виду обладнання за кордон.

Розширення потужностей підприємства є можливістю з низькою ймовірністю, оскільки виникає потреба в залученні значних капіталовкладень.

Усі цілі підприємства за термінами досягнення можна поділити на короткострокові, довгострокові та середньострокові.

Довгостроковими цілями підприємства є забезпечення стійкого положення на ринку та залучення інвестицій для науково-технічного розвитку.

Середньостроковими цілями є формування сприятливого інноваційно-інвестиційного клімату, інноваційної активності, забезпечення випуску високоякісної, конкурентоспроможної продукції, максимізація обсягів продажу та прибутку.

Короткостроковими цілями є оптимізація витрат, використання ресурсів, підвищення рівня кваліфікації працівників, виконання в термін договорів і контрактів тощо.

За видами на підприємстві можна виокремити такі цілі:

економічні – максимізація прибутку та обсягів продажу;

організаційні цілі – забезпечення стійкого положення на ринку, вихід на нові ринки збуту, виконання в термін договорів і контрактів;

наукові цілі – активізація інноваційно-інвестиційних процесів, підвищення науково-технічного рівня виробництва;

соціальні цілі – поліпшення умов праці та забезпечення соціальних потреб працівників;

технічні цілі – випуск високоякісної та конкурентоспроможної продукції.

На ПрАТ «ВДЗ» використовується стратегія стабілізації (обмеженого зростання), яка орієнтує підприємство на підтримування існуючих обсягів продажу. Стратегія є перехідною.

Недоліком даної стратегії є часові обмеження (підприємство робить все можливе, щоб знаходитись в стані обмеженого зростання якнайдовше). З часом, при сильних лідерських позиціях конкурента, досліджуване підприємство буде змушене виживати.

Тому вважаємо, що для досліджуваного підприємства доцільно розглянути та впровадити стратегію, яка б орієнтувалась на майбутнє, забезпечуючи конкурентні переваги на довгостроковий період.

Заміна стратегії обмеженого зростання на стратегію зростання може забезпечити техніко-технологічний розвиток для підприємства (інноваційне зростання).

Розробка стратегії зростання для підприємства та проведення запланованих заходів у комплексі допоможе вирішити питання надійності, маневреності обладнання, знизити питомі витрати сировини і матеріалів, наблизитись до європейських стандартів, підтримувати конкурентоспроможність та формувати позитивне враження у партнерів від діяльності підприємства [37].

У відповідності до вищевказаного побудуємо дерево цілей для ПрАТ «ВДЗ» (рис. 3.1).

Як бачимо, основними напрямками досягнення зростання досліджуваним підприємством обрано: оптимізацію виробничого потенціалу, максимізацію обсягів збуту та прибутковості та завоювання довгострокових конкурентних переваг засобами інноваційного розвитку.

Рисунок 3.1 – Дерево цілей ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

3.2 Розробка рекомендацій щодо підвищення ефективності управління ПрАТ «Вінницький дослідний завод» та покращення результатів його діяльності

3.2.1 Розробка рекомендацій щодо покращення результатів діяльності підприємства

У відповідності до виявлених проблем в діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» та обраної стратегії для подальшої діяльності та розвитку підприємства розроблено ряд рекомендацій, що дозволять вирішити проблеми та досягнути визначених цілей та завдань.

Основними рекомендаціями є:

1. Формування ефективної системи управління витратами підприємства. Важливим елементом, який визначає виробничий потенціал підприємства є ефективне управління його витратами, що є необхідною умовою господарювання будь-якого підприємства.

Головним завданням формування ефективної системи управління витратами на підприємстві є оптимізація витрат усіх видів ресурсів, оптимізація виробничих потужностей та зайнятого персоналу у відповідності до реальних внутрішніх потреб та потреб ринку, що в свою чергу впливає на підвищення ефективності виробничого процесу на підприємстві в цілому.

Важливим завданням в розрізі реалізації даної пропозиції має стати оптимізація матеріальних витрат в структурі виробничої собівартості продукції підприємства. Адже проведений аналіз ПрАТ «ВДЗ» показав, що даний показник потребує уваги керівництва.

Система управління витратами повинна впроваджуватися на комплексній основі, забезпечуючи взаємозалежне вирішення поставлених задач. Тільки такий підхід буде сприяти різкому росту економічної ефективності роботи підприємства. При цьому в функціональні обов'язки робітників підприємства необхідно ввести конкретні функції, що забезпечать ощадливе витрачання коштів [35].

Функції управління витратами реалізуються через елементи управлінського циклу: прогнозування та планування, організацію, координацію та регулювання, активізацію та стимулювання виконання, облік та аналіз. Виконання функцій управління в повному обсязі по всім елементам складає цикл впливу управляючої підсистеми (суб'єкт управління) на підсистему управління (об'єкт управління). Планування, що є однією з головних функцій системи управління витратами, являє собою економічне обґрунтування розміру витрат в плановому періоді для виробництва та збуту промислової продукції підприємства певної кількості та якості. В ході планування витрат необхідно виявити резерви їх зниження, визначити очікуваний розмір витрат ресурсів. Прогнозування з відносною точністю повинно давати оцінку розміру витрат. Результати прогнозу оптимального співвідношення

«витрати – результати» є вихідною базою для розрахунку максимально допустимих витрат в цілому та по окремим стадіям життєвого циклу на перспективу, для визначення кращої структури сумарних витрат та максимально можливих економічних результатів [41].

Термін розробки та впровадження даної системи складе близько 3-х місяців.

Відповідальним за впровадження доцільно призначити керівника планово-економічного відділу підприємства.

В результаті впровадження такої системи буде знижено собівартість продукції на 8 %. Витрати на розробку та впровадження даної пропозиції складуть 140 тис. грн (створення інформаційної бази, введення посади фахівця з управління витратами, організація його робочого місця та встановлення програмного забезпечення, експлуатаційні витрати та ін.).

2. Реінжиніринг бізнес-процесів на підприємстві. Швидкозмінювані потреби ринку, орієнтація виробників на індивідуальні потреби покупців і замовників, необхідність безперервного удосконалення технічних можливостей, посилення конкуренції визначають високу динамічність сучасних технологій бізнесу. За таких умов зміщуються акценти в управлінні підприємствами. Саме реінжиніринг бізнес-процесів є одним із найефективніших методів удосконалення процесного управління на підприємстві і дозволяє вивести його на якісно новий рівень.

Реінжиніринг процесу ще називають розробкою нового процесу або інновацією процесу, оскільки його успіх головним чином ґрунтується на інноваціях та творчих здібностях команди по вдосконаленню процесів РІТ. Він найбільш радикальний з усіх чотирьох підходів до вдосконалення бізнес-процесів. Такий підхід забезпечує свіжий погляд на цілі процесу та повністю ігнорує існуючий процес та структуру компанії, все починається "з чистого аркуша", так ніби ви тільки починаєте розробляти цей процес. Реінжиніринг за умови правильного проведення знижує витрати і тривалість циклу на 60- 90% та рівень помилок на 40-70% [38-39].

Реінжиніринг бізнес-процесів передбачає комплексне використання інновацій у сферах менеджменту, маркетингу, інформаційних технологій, виробництва та

комерціалізації.

За сучасних умов для успішного вирішення існуючих проблем необхідним є врахування динамічних змін середовища господарювання, використання сучасних інструментів управління та оптимізації всіх процесів на підприємстві, застосування нових інформаційних технологій, що лежить в основі реінжинірингу бізнес-процесів.

Відповідальними за проведення реінжинірингу на досліджуваному підприємстві будуть комерційний директор та головний інженер. Проект реінжинірингу буде розроблено спеціалізованою організацією, що надає інженерно-консультаційні послуги з перепроєктування бізнес-процесів на підприємствах.

Термін розробки та впровадження даної системи складе близько 6-ти місяців.

В результаті впровадження такої системи відбудеться зростання обсягів продажу на 15%, знижено собівартість продукції на 4 %. Витрати на розробку та впровадження даної пропозиції складуть 524 тис. грн (послуги фахівця з реінжинірингу, доплата за виконання додаткових обов'язків відповідальним тощо).

3. Реорганізація відділу збуту в відділ маркетингу з виокремленням підрозділів маркетингових досліджень та реклами, підрозділу збуту та товарної політики, фахівця зовнішньоекономічних зв'язків.

Необхідність такої реорганізації продиктована тим, що маркетингових досліджень на підприємстві практично не проводиться, рішення приймаються на основі аналізування статистичних даних, рейтингових оцінювань в засобах масової інформації, газетах, довідниках, даних фінансової звітності досліджуваного підприємства тощо. Переважна частина інформації про стан ринку та тенденції на ньому беруться підприємство з офіційних даних Державного комітету статистики, Міністерства економіки, Міністерства фінансів, Національного банку, Державної податкової адміністрації, міських та обласних адміністрацій тощо. Така інформаційна база є вторинною і потребує уточнення.

Основні питання щодо просування продукції на ринку та вибором постачальників займається здебільшого комерційний директор підприємства, частково залучаючи фахівців відділу збуту та комерційного відділу.

Крім того, підприємство є експортноорієнтованим (80 % продукції підприємства реалізується на зовнішніх ринках), при цьому питанням дослідження зовнішніх ринків та налагодження відповідних зв'язків також не приділяється належна увага.

Як бачимо, реорганізація відділу є необхідною і потребує чіткого перерозподілу функцій відповідних фахівців у відповідності до стратегії та завдань підприємства.

Термін реорганізації та налагодження роботи відділу складе близько 3 місяців. Відповідальним за впровадження доцільно призначити комерційного директора.

В результаті практичної реалізації такої пропозиції відбудеться зростання обсягів реалізації продукції підприємства на 12 %. Одноразові витрати на розробку та впровадження даної пропозиції складуть 228 тис грн (створення інформаційної бази, заробітна плата фахівців, які залучаються, організація їх робочих місць та ін.).

4. Підвищення ефективності використання засобів праці підприємства.

Основним напрямком підвищення ефективності використання основних засобів є їх оновлення та технічне вдосконалення. Впровадження досягнень розвитку НТП та інновацій дає змогу підвищити рівень механізації та автоматизації виробництва, продуктивності праці робітників, сприяє економії матеріальних витрат, підвищує культуру та безпеку виробництва.

Значні резерви підвищення ефективності використання основних фондів містяться у збільшенні тривалості роботи машин та механізмів. Основними причинами цілозмінних та цілодобових простоїв обладнання є неузгодженість пропускнуєї спроможності окремих цехів і дільниць; незадовільна організація технічно-профілактичного обслуговування та ремонту устаткування, відсутність стабільності у забезпеченні робочих місць матеріалами, електроенергією, комплектуючими виробами, оснащенням тощо.

У цілому, сукупність резервів покращення використання основних фондів підприємства може бути поділена на три великі групи [42].

а) Технічне вдосконалення засобів праці, яке передбачає:

- технічне переозброєння на базі комплексної автоматизації та впровадження гнучких виробничих систем;
- заміну застарілої техніки, модернізацію обладнання;
- ліквідацію вузьких місць та диспропорцій у виробничих потужностях підприємства;
- механізацію допоміжних та обслуговуючих виробництв;
- розвиток винахідництва та раціоналізаторства.

б) Збільшення тривалості роботи машин та обладнання за рахунок:

- ліквідації недіючого обладнання (здавання його в оренду, лізинг, реалізація тощо);
- скорочення строків ремонту обладнання;
- зниження простоїв: цілозмінних та всередині змін.

в) Покращення організації та управління виробництвом, а саме:

- прискорення досягнення проектної продуктивності введених в експлуатацію основних фондів;
- впровадження наукової організації праці та виробництва;
- покращення забезпечення матеріально-технічними ресурсами;
- вдосконалення управління виробництвом на базі сучасної комп'ютерної техніки;
- розвиток матеріальної зацікавленості працівників, що сприяє підвищенню ефективності виробництва.

Термін впровадження даної пропозиції складе близько року.

Відповідальним за впровадження доцільно призначити керівника виробничого відділу підприємства.

В результаті впровадження такої рекомендації відбудеться зростання чистого доходу на 16%, собівартість продукції зросте на 4 %. Витрати на розробку та впровадження даної пропозиції складуть близько 1860 тис. грн (придбання нового обладнання, створення фонду стимулювання раціоналізаторства, впровадження системи наукової організації праці тощо).

3.2.2 Макетування організаційної структури підприємства

Проведемо макетування відділу маркетингу підприємства.

Основними завданнями реорганізованого відділу маркетингу мають стати [35]:

- дослідження ринку (внутрішнього та зовнішнього), в тому числі аналізу ринкових ситуацій, вивчення тенденцій розвитку ринку і поведінки споживачів;
- замовлення і планування асортименту продукції;
- управління процесами товароруку, у тому числі вивчення каналів товарообороту, збуту, методів продажу;
- вивчення попиту, прогнозування збуту (продажу) готової продукції;
- ціноутворення і системи знижок;
- комунікацій, у тому числі підвищення іміджу компанії;
- сервісу (допродажного і післяпродажного);
- організація фірмової торгівлі;
- маркетинговий контроль та аналіз;
- закупівля матеріально-технічних ресурсів;
- рекламна політика;
- розробка бюджету маркетингу тощо.

Ефективна діяльність відділу маркетингу буде мати позитивний вплив не лише на показники господарської діяльності підприємства, але й на виробничий потенціал підприємства через збільшення обсягів реалізації продукції, величини оборотних коштів, покращення якості сировини і матеріалів та систем їх постачання.

Існують різні організаційні форми служби маркетингу: функціональна, товарна, продуктова, географічна, регіональна, товарно-ринкова, проектна (програмна), матрична, дивізіональна, процесна, ринкова, інтегрована тощо [40].

Вважаємо, що для досліджуваного підприємства доцільно застосувати функціональну форму організації, оскільки вона є досить простою і прийнятною на стадії формування підрозділу, є ефективною для підприємств з невеликою номенклатурою виробів.

Функціональна форма організації характеризується наявністю відповідальних фахівців, що спеціалізуються на виконанні окремих маркетингових функцій.

Змакетована організаційна структура маркетингового відділу ПрАТ «Вінницький дослідний завод» представлена на рис. 3.2.

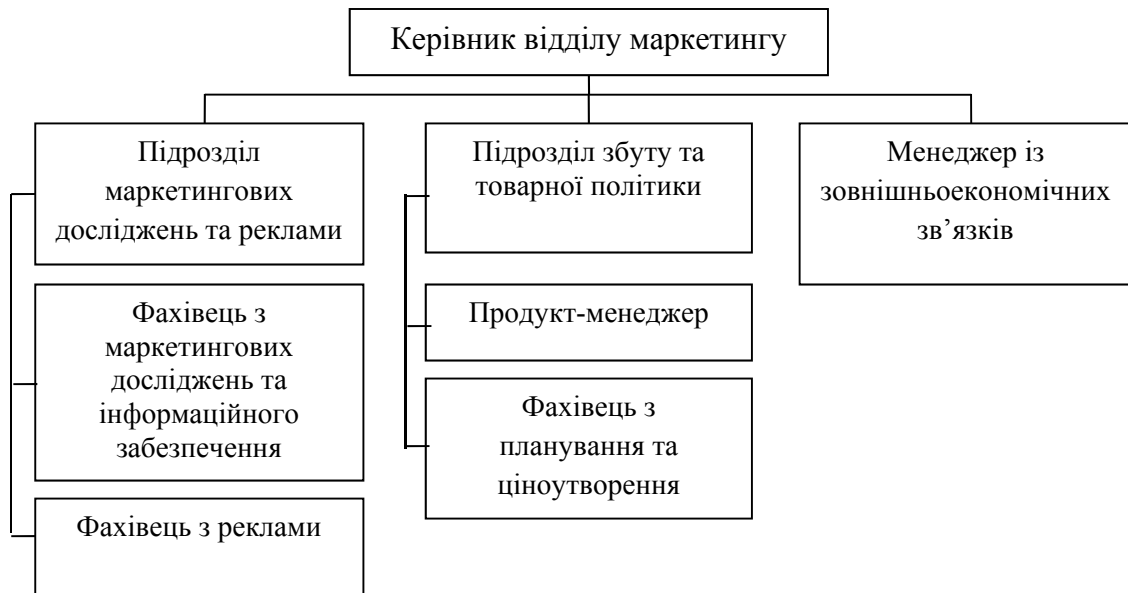

Рисунок 3.2 – Змакетована структура відділу маркетингу ПрАТ «ВДЗ»

Реорганізований відділ маркетингу включатиме фахівців, які виконуватимуть відповідні функції (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Функції працівників змакетованого відділу маркетингу

Посада	Функції	Критерії оцінки
Керівник відділу	Розробка стратегії, координація, контроль діяльності та досягнення маркетингової стратегії	Зростання конкурентоспроможності підприємства
Продукт-менеджер	Розробка стратегії збуту, формування асортименту продукції	Зростання обсягів реалізації продукції
Фахівець з планування та ціноутворення	Розробка та обґрунтування плану дій, відповідний контроль за виконанням, розробка ефективної цінової політики	Досягнення мети, поліпшення конкурентних позицій підприємства

Фахівець з реклами	Організація рекламних заходів, налагодження зв'язків з громадськістю	Зростання поінформованості покупців; підвищення ефективності заходів просування продукції
Фахівець з маркетингових досліджень	Моніторинг ринку та конкурентів; стратегічний аналіз умов діяльності	Формування інформаційної бази; забезпечення інформаційних потреб фахівців підприємства
Менеджер із зовнішньоекономічних зв'язків	Моніторинг зовнішнього ринку, налагодження зв'язків з іноземними партнерами та споживачами	Зростання обсягів реалізації продукції, налагодження тісних зв'язків

Обов'язками керівника відділу маркетингу є розробка та обґрунтування маркетингової стратегії, узгодження її з базовою стратегією підприємства; координація та контроль за виконанням програм і планів маркетингу.

До компетенції продукт-менеджера відносяться питання розробки збутової політики та формування асортименту продукції підприємства. Ці завдання повинні вирішуватись з урахуванням потреб споживачів.

Завданнями фахівця з реклами є організація рекламних компаній, узгоджених їх із збутовою політикою підприємства, формування системи маркетингових комунікацій тощо. Вміле використання інструментів маркетингу (реклама, стимулювання збуту, зв'язки з громадськістю тощо) дозволяють утримати та в перспективі наростити частку на ринку, розширити коло потенційних споживачів, завоювати нові ринки збуту тощо.

До компетенції фахівця з маркетингових досліджень відносяться моніторинг ринку та конкурентів, вивчення потреб та вимог споживачів, пошук нових ринків збуту, формування інформаційної бази підприємства

Фахівець з планування та ціноутворення включають розробку маркетингових планів, контролювання їх виконання, розробку цінової політики підприємства у відповідності до маркетингової стратегії підприємства. На практиці ряд важливих цілей і завдань можливо реалізувати саме засобами цільової політики. Тому вміле використання інструментів цінової політики дозволить завоювати конкурентні переваги, розширити ринки збуту, зацікавити потенційних споживачів тощо.

Важливе місце в ефективній роботі відділу відіграє система стимулювання працівників. Тому і фахівців реорганізованого відділу доцільно стимулювати до підвищення ефективності їх роботи.

Стимулювання працівників відділу має здійснюватися на підставі затвердженого керівником підприємства Положення про преміювання. Можна розробити систему показників і умов (коефіцієнтів), за допомогою яких буде оцінюватися вплив окремого працівника на результати роботи відділу маркетингу. Розробка Положення про службу (відділ) маркетингу передбачає [41]:

- чітке визначення функціональних завдань маркетингового підрозділу;
- чіткий опис системи взаємозв'язків з іншими підрозділами підприємства;
- чіткий розподіл основних робіт у діяльності підрозділу;
- чітке окреслення прав і відповідальності підрозділу.

Практична реорганізація маркетингового відділу сприятиме розвитку досліджуваного підприємства, формуванню його позитивного іміджу та конкурентоспроможності на ринку товарів та послуг. Важливим завданням має стати узгодженість та скоординованість дій по управлінню маркетингом та збутом на підприємстві.

3.2.3 Розрахунок витрат, які потрібні для реалізації запропонованих рекомендацій, та економічного ефекту від їх впровадження

Розрахуємо витрати підприємства, які виникнуть при розробці та впровадженні запропонованих рекомендацій.

1. Для формування ефективної системи управління витратами підприємства в складі планово-економічного відділу доцільно виокремити посаду фахівця з управління витратами.

Для ефективної роботи та оптимізації процесів в даному напрямку доцільно залучити фахівця з відповідним досвідом роботи та організувати його робоче місце.

Для організації роботи фахівця з управління витратами необхідно відповідне програмне забезпечення, яке буде використовуватись для аналізування інформації,

оптимізація витрат ресурсів тощо. Вартість необхідного програмного забезпечення складе близько 10 000 грн.

Одноразові витрати на організацію робочого місця відповідного фахівця включають витрати на придбання стола, стільця, комп'ютера та оргтехніки, встановлення відповідного програмного забезпечення та створення відповідної бази даних. За ринковими даними ці витрати складуть близько 20 тис грн.

Одноразові витрати на розробку та впровадження даної рекомендації складуть близько 30 000 грн.

Розрахуємо витрати, які виникнуть на досліджуваному підприємстві при практичній реалізації системи управління витратами підприємства.

Оклад фахівця з управління витратами складе 6000 грн / місяць. Витрати на заробітну плату за рік становитимуть:

$$6000 \cdot 12 = 72000 \text{ (грн./рік)}$$

Нарахування на заробітну плату (ЄСВ) працівників відділу становитимуть:

$$72000 \cdot 0,22 = 15840 \text{ (грн./рік)}$$

Розрахуємо витрати на силову електроенергію, що споживатиметься комп'ютером за наступною формулою:

$$V_e = V \cdot P \cdot \Phi \cdot K_n, \text{ грн./рік,} \quad (3.1)$$

де V – вартість 1 кВт-год. електроенергії; $V=3,85$ грн./кВт (для промислових підприємств м. Вінниці);

P – установлена потужність виробу, кВт;

Φ – фактична кількість годин роботи обладнання за рік, годин;

K_n – коефіцієнт використання потужності; $K_n < 1$.

$$V_e = 3,85 \cdot 0,45 \cdot 1920 \cdot 0,9 = 1439 \text{ (грн./рік)}$$

За даними підприємства амортизація основних засобів здійснюється за прямолінійним методом, тому амортизаційні відрахування розрахуємо за формулою:

$$A = \frac{Ц \cdot N_a}{100}, \text{ грн./рік,} \quad (3.2)$$

де Ц – балансова вартість обладнання, грн.;

H_a – річна норма амортизації, %.

Термін експлуатації комп'ютерів – 5 років.

У відповідності до цього:

$$A = \frac{12000 \cdot 20}{100} = 2400 \text{ (грн./рік)}$$

Також можуть бути і інші витрати, пов'язані з роботою фахівця, тому ми їх порахуємо як 20% від загальної суми усіх попередніх витрат:

$$I_b = (72000 + 15840 + 1439 + 2400) \cdot \frac{20}{100} = 18336 \text{ (грн./рік)}$$

Отже, загальні річні витрати на експлуатацію відділу становитимуть:

$$E = 72000 + 15840 + 1439 + 2400 + 18336 = 110015 \text{ (грн./рік)}$$

2. Реінжиніринг бізнес-процесів на підприємстві.

За даними ринкових досліджень вартість послуг реінжинірингу бізнес-процесів та поточні витрати на його реалізацію складуть близько 500 000 грн. При цьому відповідальні особи (комерційний директор та головний інженер) будуть отримувати доплату за виконання додаткових обов'язків – по 1000 грн. щомісяця.

Тобто витрати на перепроєктування бізнес-процесів на підприємстві складуть: $500\,000 + 2000 \cdot 12 = 524\,000$ грн.

3. Реорганізація відділу збуту в відділ маркетингу з виокремленням підрозділів маркетингових досліджень та реклами, підрозділу збуту та товарної політики, фахівця зовнішньоекономічних зв'язків.

Для практичної реалізації даної рекомендації працівникам існуючого відділу збуту необхідно пройти підвищення кваліфікації на відповідних курсах протягом 2-х місяців. Вартість таких курсів становить близько 5000 грн /на особу.

Підвищення кваліфікації будуть проходити 3 працівника, тому сума витрат складе 15 000 грн.

Додатково необхідно залучити два фахівця: фахівця з маркетингових досліджень та інформаційного забезпечення, менеджера із зовнішньоекономічних зв'язків.

Вимоги до претендента на посаду фахівця з маркетингових досліджень: стаж роботи на посаді маркетолога не менше 2-х років, вища освіта у сфері економіки або маркетингу, креативне, творче мислення, знання статистики та маркетингових інструментів, вміння працювати з ПК тощо.

Вимоги до претендента на посаду фахівця з налагодження зовнішньоекономічних зв'язків: стаж роботи не менше 2-х років, вища освіта у сфері економіки, знання іноземних мов, вміння працювати з ПК тощо.

Початковий оклад 6000 грн. з подальшим нарахуванням відсотків та премій.

Для організації двох додаткових робочих місць будуть здійснені витрати в сумі 20 000 грн.

Оскільки дана пропозиція передбачає введення лише двох додаткових робочих місць, то порахуємо додаткові витрати підприємства щодо даної пропозиції.

Так, витрати на заробітну плату (основна та додаткова) за рік становитимуть:

$$(2 \cdot 6000 \cdot 12) \cdot 1,1 = 132000 \text{ (грн./рік)}$$

Нарахування на заробітну плату (ЄСВ) працівників відділу становитимуть:

$$132000 \cdot 0,22 = 29040 \text{ (грн./рік)}$$

Розрахуємо витрати на силову електроенергію, що споживатиметься комп'ютером:

$$V_e = 2 \cdot 1,85 \cdot 0,45 \cdot 1920 \cdot 0,9 = 2878 \text{ (грн./рік)}$$

Амортизація:

$$A = \frac{2 \cdot 10000 \cdot 20}{100} = 4000 \text{ (грн./рік)}$$

Також можуть бути і інші витрати, пов'язані з роботою фахівця (наприклад, обслуговування офісної техніки чи комп'ютерів, збір інформації, її обробка), тому ми їх порахуємо як 15% від загальної суми усіх попередніх витрат:

$$I_B = (132000 + 29040 + 2878 + 4000) \cdot \frac{15}{100} = 25187,7 \text{ (грн./рік)}$$

Отже, загальні річні витрати становитимуть:

$$E=132000 + 29040 + 2878 + 4000 + 25187,7=193105,7 \text{ (грн./рік)}$$

Загальні витрати підприємства на впровадження рекомендації складуть:

$$15000+20000+193105,7 = 228105,7 \text{ грн / рік.}$$

4. Підвищення ефективності використання засобів праці на підприємстві.

Основними напрямками реалізації даної пропозиції на підприємстві мають стати заміна застарілої техніки, стимулювання раціоналізаторства та винахідництва, ліквідація недіючого обладнання, впровадження наукової організації праці та виробництва.

Значна частину витрат на реалізацію даної пропозиції буде пов'язана з придбанням нового обладнання та устаткування і становитиме близько 1500 тис. грн.

Відповідальними за впровадження будуть керівники планово-економічного та планово-виробничого відділів підприємства і відповідно отримуватимуть надбавки за виконання додаткових завдань в розмірі 1 000 грн /місяць.

Витрати на оплату праці відповідальних осіб та відповідні нарахування ЄСВ складуть:

$$2*1000*12 *1,22 = 29280.$$

Для стимулювання раціоналізаторства на підприємстві доцільно створити відповідний фонд в розмірі 50 тис грн.

Питання впровадження наукової організації праці та виробництва доцільно доручити фахівцю планово-виробничого відділу. Відповідно витрати на розробку та впровадження даного напрямку оптимізації складуть близько 20 000 грн.

Розрахуємо заробітну плату для робітників, які будуть задіяні в транспортуванні, монтажі, налагодженні обладнання, що планується придбати за формулою:

$$Z_{\text{обс}} = N \times C_1 \times K_{\text{сер}} \times \Phi_e \times \beta \text{ грн/рік,} \quad (3.3)$$

де N – число робітників, що обслуговують певний захід;

C_1 – погодинна тарифна ставка робітника 1-го розряду, грн./год.;

$K_{\text{сер}}$ – середній тарифний коефіцієнт робітників, що обслуговують певний захід;

Φ_e – ефективний фонд часу роботи робітника за рік, який приблизно дорівнює, годин;

β – частка часу, який витрачає робітник на обслуговування даного заходу в загальному часі своєї роботи.

Для початку розрахуємо погодинну тарифну ставку за формулою:

$$C_i = \frac{M_m \times K_{\text{мкс}} \times K_c}{T_p \times T_{\text{зм}}}, \quad (3.4)$$

де M_m – розмір мінімальної заробітної плати за місяць, грн./міс.;

$K_{\text{мкс}}$ – коефіцієнт міжкваліфікаційного співвідношення для встановлення тарифної ставки робітнику відповідного розряду;

K_c – коефіцієнт співвідношень місячних тарифних ставок робітників 1-го розряду з нормальними умовами праці підприємств машинобудування до законодавчо встановленого розміру мінімальної заробітної плати;

T_p – число робочих днів в місяці, $T_p = 21 \dots 22$ дні;

$T_{\text{зм}}$ – тривалість зміни, годин.

Так погодинна тарифна ставка для робітників буде становити:

$$C_{\text{в}} = \frac{3200 \times 1,35 \times 1,25}{21 \times 8} = 32,14 \text{ грн.};$$

$$C_{\text{м}} = \frac{3200 \times 1,7 \times 1,5}{21 \times 8} = 45,6 \text{ грн.};$$

$$C_{\text{н}} = \frac{3200 \times 2,0 \times 1,5}{21 \times 8} = 57,14 \text{ грн.};$$

$$C_{\text{е}} = \frac{3200 \times 1,7 \times 1,5}{21 \times 8} = 45,6 \text{ грн.}$$

Витрати на заробітну плату робітникам будуть становити:

$$З_{\text{в}} = 32,14 \times 1,25 \times 1750 \times 0,1 = 7030,6 \text{ грн.};$$

$$З_{\text{м}} = 2 \times 45,6 \times 1,5 \times 1700 \times 0,12 = 27907,2 \text{ грн.};$$

$$З_e = 57,14 \times 1,5 \times 1710 \times 0,11 = 16122 \text{ грн.};$$

$$З_n = 2 \times 45,6 \times 1,5 \times 1700 \times 0,1 = 23256 \text{ грн.}$$

Загальна сума заробітної плати працівникам, що задіяні в реалізації вище вказаної пропозиції складе:

$$З_{\text{заг}} = 7200 + 7030,6 + 27907,2 + 16122 + 23256 = 81515,8 \text{ грн.}$$

Розрахуємо нарахування на загальну суму заробітної плати задіяних працівників:

$$Н_{\text{зп}} = 81515,8 \times \frac{22}{100} = 17933,48 \text{ грн.}$$

Розрахуємо суму амортизаційних відрахувань:

$$A_{\text{обл}} = \frac{1200000 \times 20}{100} = 24000 \text{ грн./рік}$$

$$A_{\text{орг.т}} = \frac{10000 \times 20}{100} = 2000 \text{ грн./рік}$$

$$V_e = 1,85 \cdot 135 \cdot 1710 \cdot 0,9 = 711075 \text{ (грн./рік)}$$

Інші витрати (витрати на відрядження, контрагентські витрати) складуть 5% від решти витрат.

Сума загальних витрат по рекомендації буде дорівнювати:

$$V_{\text{заг}} = (1500 + 29,28 + 50 + 20 + 81,52 + 17,9 + 2,0 + 71,1) \cdot 1,05 = \\ = 1860 \text{ тис. грн/рік.}$$

Для розрахунку економічного ефекту від запропонованих рекомендацій порахуємо результати діяльності досліджуваного підприємства до їх впровадження та після.

Розрахуємо ефект від розробки та впровадження ефективної системи управління витратами ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

Врахуємо, що впровадження пропозиції дозволить за прогнозами зменшити собівартість на 8 %. Без впровадження заходів підприємство за прогнозами очікує зростання собівартості продукції на 4 %.

Розрахуємо величину податку на прибуток $\Pi_{\text{п}}$, що його буде сплачувати підприємство:

$$\Pi_{\text{п}} = \frac{(\text{ЧД} - \text{В}_0) \cdot \lambda}{100}, \quad (3.5)$$

де ЧД – чистий дохід підприємства в даному році, грн.;

В_0 – витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції (або фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування), грн.;

λ – ставка податку на прибуток, %. В 2019 році $\lambda = 18\%$.

Врахуємо, що чистий дохід прогнозовано зросте на 10 % при впровадженні заходу, а без реалізації відповідних заходів – на 7 %.

$$\Pi_{\text{пдо}} = \frac{(26852,72 - 22471,28) \cdot 18}{100} = 788,66 \text{ (тис. грн.)}$$

$$\Pi_{\text{ппісля}} = \frac{(25605,6 - 19878,44) \cdot 18}{100} = 1390,89 \text{ (тис. грн.)}$$

Щорічні загальні витрати підприємства розраховуємо за формулою:

$$\text{В}_T = \text{В}_0 + \Pi_{\text{п}}, \quad (3.6)$$

де В_0 – витрати підприємства на виробництво та реалізацію продукції (або фінансові результати від звичайної діяльності до оподаткування), грн.;

$\Pi_{\text{п}}$ – податок на прибуток, що його повинно сплатити підприємство в даному році, грн.

$$\text{В}_{\text{Тдо}} = 22471,28 + 788,66 = 23259,93 \text{ тис. грн.}$$

$$\text{В}_{\text{Тпісля}} = 19878,44 + 1390,89 = 21269,23 \text{ тис. грн.}$$

Розраховуємо чистий прибуток Π_i , що його щорічно буде отримувати підприємство за наступною формулою:

$$\Pi_i = \text{ЧД} - \text{В}_T, \quad (3.7)$$

де ЧД – чистий дохід підприємства в даному році, грн.;

В_T – щорічні витрати підприємства, грн.

До впровадження рекомендацій чистий прибуток становитиме:

$$\Pi_{\text{ідо}} = 26852,72 - 23259,93 \text{ тис} = 3592,78 \text{ тис. грн.}$$

Після впровадження рекомендацій чистий прибуток становитиме:

$$\Pi_{\text{після}} = 25605,6 - 21269,23 = 6336,27 \text{ тис грн.}$$

Тоді економічний ефект від впровадження запропонованої рекомендації складе:

$$E_{\text{еф}} = \Pi_{\text{до}} - \Pi_{\text{після}} = 3592,78 - 6336,27 = -2743,49 \text{ тис. грн./рік.}$$

Розрахований економічний ефект свідчить про доцільність впровадження розробленої рекомендації.

Для визначення економічного ефекту після реалізації решта запропонованих рекомендацій на досліджуваному підприємстві зведемо розрахунки до табл. 3.3.

Таблиця 3.3 – Розрахунок економічного ефекту запропонованих рекомендацій

Рекомендація		Формування ефективної системи управління витратами підприємства	Реінжиніринг бізнес-процесів на підприємстві	Реорганізація відділу збуту в відділ маркетингу	Підвищення ефективності використання засобів праці підприємства
Чистий дохід, ЧД	до	26601,76 (зростає на 6 % без впровадження заходів)			
	після	27605,6 (зростає на 10 %)	28860,4 (зростає на 15 %)	28107,52 (зростає на 12 %)	29111,36 (зростає на 16 %)
Витрати на виробництво і реалізацію продукції, Во	до	22471,28 (зростає на 4 % без впровадження заходів)			
	після	19878,44 (знизиться на 8 %)	20742,72 (знизиться на 4 %)	22687,35 (зростає на 5 %)	22471,28 (зростає на 4 %)
Податок на прибуток, Пп	до	743,49			
	після	1390,89	1461,18	975,64	1195,21
Загальні витрати підприємства, Вт	до	23214,77	23214,77	23214,77	23214,77
	після	21269,33	22203,9	23662,98	23666,49
Чистий прибуток (Пі)	до	3386,99	3386,99	3386,99	3386,99
	після	6336,27	6656,5	4444,54	5444,87
Економічний ефект	Пі _(до) - Пі _(після)	-2949,28	-3269,5	-1057,55	-2057,87

Як показують результати розрахунків, представлені в табл 3.3 усі запропоновані рекомендації мають економічний ефект. Найбільший економічний ефект планується від проведення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві (3269, 504 тис. грн./ рік).

Складемо загальний план рекомендацій для досліджуваного підприємства (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Загальний план рекомендацій щодо підвищення ефективності діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод»

Найменування заходу, що пропонується	Відповідальні (виконавці)	Терміни виконання	Витрати, тис. грн.	Економічний ефект, тис. грн.	Інші результати
Формування ефективної системи управління витратами підприємства	Керівники планово-економічного та виробничого відділів (фахівець планово-економічного відділу)	3 місяці	140	2949,2776	Зниження собівартості продукції, підвищення її конкурентоспроможності на ринку, оптимізація витрачання всіх ресурсів
Реінжиніринг бізнес-процесів на підприємстві	Комерційний директор, головний інженер (зовнішній фахівець з реінжинірингу)	6 місяців	524	3269,504	Оптимізація процесів на підприємстві
Реорганізація відділу збуту в відділ маркетингу	Комерційний директор, керівники відділу збуту (фахівці відділу маркетингу)	3 місяці	228	1057,5458	Зростання обсягів реалізації, вихід на нові ринки, формування інформаційної бази
Підвищення ефективності використання засобів праці підприємства	Керівники планово-економічного та виробничого відділів (фахівці відповідних відділів)	1 рік	1860	2057,872	Зростання прогресивності виробничої бази, зростання продуктивності роботи, зниження собівартості продукції, підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку
Підсумок			2752	9334,199	

Окрім позитивного економічного результату рекомендації також впливають на покращення інших показників діяльності підприємства.

З даних табл. 3.4 видно, що загальна сума економічного ефекту від впровадження запропонованих рекомендацій становить 9334,199 тис. грн./рік, а витрати на їх реалізацію 2752 тис. грн., що є позитивним результатом. Отже, впровадження даних рекомендацій вигідно для досліджуваного підприємства.

Розрахуємо ефективність вкладених коштів у розроблені рекомендації, які приносять ефект підприємству протягом 4-х років.

Якщо рекомендації приносять ефект протягом декількох років, то необхідно визначити теперішню вартість всіх економічних ефектів $E_{\phi(\text{заг})}$, які отримає підприємство протягом всього періоду дії впроваджених рекомендацій. Для цього користуються формулою:

$$E_{\phi(\text{заг})} = \sum_{t=1}^T \frac{E_{\phi_i}}{(1 + \alpha)^t}, \quad (3.8)$$

де E_{ϕ_i} – щорічна величина прогнозованого економічного ефекту, грн;

α – ставка дохідності, яка враховує середню депозитну ставку, темпи інфляції, рівень ризику тощо, у відносних одиницях, Для розрахунків можна брати ставку комерційних банків за кредитними операціями;

T – термін дії впровадженої рекомендації, тобто скільки часу впроваджена рекомендація буде давати економічний ефект, в роках;

t – час від моменту впровадження певної рекомендації до моменту отримання економічного ефекту від її впровадження, який визначається на кінець кожного року, років.

Далі, розраховують:

- норму дохідності витрат на впровадження запропонованих рекомендації – D ;
- період окупності витрат – $ПО$.

Норма дохідності D витрат на впровадження запропонованих рекомендацій розраховується за формулою:

$$D = \sqrt[T]{\frac{E_{\phi(\text{заг})}}{B} + 1} - 1, \quad (3.9)$$

де $E_{ф(зар)}$ – загальна величина теперішньої вартості всіх економічних ефектів від впровадження запропонованих рекомендацій, грн;

B – загальна величина витрат, на впровадження запропонованих рекомендацій, грн;

T – термін дії впровадженої рекомендації, тобто скільки часу впроваджена рекомендація буде давати економічний ефект, в роках.

Впровадження запропонованих рекомендацій вважається економічно доцільним, якщо показник $D \geq (0,2...0,33)$.

Період окупності ПО витрат на реалізацію запропонованих рекомендацій розраховується за формулою:

$$ПО = \frac{B}{E_{фзар}}. \quad (3.10)$$

Впровадження запропонованих рекомендацій вважається економічно доцільним, якщо показник $ПО \leq (3...5)$ років.

Середня ставка комерційних банків за кредитними операціями в 2019 році близько 25 %. Враховуючи, що загальний розрахований ефект по рокам становитиме $E_{ф1} = 2500$; $E_{ф2} = 3000$; $E_{ф3} = 2500$; $E_{ф4} = 1334,199$ тис. грн, визначаємо $E_{фзар}$:

$$E_{фзар} = \frac{2500}{(1 + 0,25)^1} + \frac{3000}{(1 + 0,25)^2} + \frac{2500}{(1 + 0,25)^3} + \frac{1334,199}{(1 + 0,25)^4} = 5746,49 \text{ тис грн.}$$

$$\text{Тоді } D = \sqrt[4]{\frac{5746,49}{2752}} + 1 - 1 = 0,32, \text{ що перевищує мінімально необхідний рівень}$$

показника.

$ПО = 2752 / 5746,49 = 0,5$, що також задовольняє мінімальним умовам.

Отже розроблені рекомендації є економічно доцільними для впровадження на ПрАТ «Вінницький дослідний завод».

3.3 Моделювання результатів діяльності підприємств

Моделювання чистого прибутку досліджуваного підприємства проведемо на прикладі продукції «Установки теплообмінні», які займають 54,3 % загального обсягу виробленої продукції (89 шт – 50,9% від обсягу реалізованої продукції) підприємства в 2020 році. В результаті реалізації запропонованих нами рекомендацій спрогнозовано такі результати діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод»:

- прогнозований обсяг продажу апаратів для дистиляції N за рік – 102 шт.;
- ціна реалізації одного виробу Ц (без врахування ПДВ) – 116 тис. грн.;
- прямі витрати на виробництво одного виробу – 61,83 тис. грн.;
- непрямі витрати на виробництво одного виробу – 33,3 грн.;
- ставка податку на прибуток у 2020 р. – 18%.

Реалізація запропонованих рекомендацій проводиться за рахунок власних коштів.

Розрахуємо основні показники діяльності підприємства. Загальний обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$\text{ЗОП} = \text{Ц} \cdot \text{N} = 102 \cdot 116 = 11832 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на один виріб складе:

$$\text{ПР}_1 + \text{ОВ}_1 = 61,83 + 33,3 = 95,13 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальна величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на весь обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$\begin{aligned} (\text{ПР}_1 + \text{ОВ}_1) \cdot \text{N} &= 61,83 \cdot 102 + 33,3 \cdot 102 = 6306,66 + 3396,6 = \\ &= 9703,26 \text{ (тис. грн.)} \end{aligned}$$

З них прямі витрати складають 6306,66 тис. грн., а непрямі – 3396,6 тис. грн.

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$\text{ПО} = 11832 - 9703,26 = 2128,74 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина податку на прибуток складе:

$$\text{ПП} = \text{ПО} \cdot \frac{\lambda}{100} = 2128,74 \cdot \frac{18}{100} = 383,173 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток підприємства складе:

$$\text{ЧП} = \text{ПО} - \text{ПП} = 2128,74 - 383,173 = 1745,567 \text{ (тис. грн.)}$$

Припустимо, що показниками, які найбільше впливають на величину чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” є:

- обсяг продажу продукції;
- ціна реалізації одиниці продукції;
- прямі та непрямі витрати на виробництво одиниці продукції.

Межі зміни показників виберемо в діапазоні $\pm 20\%$.

Визначимо чутливість чистого прибутку залежно від зміни обсягу продажу теплообмінних установок. Проведемо розрахунки величини чистого прибутку тільки для крайніх значень обсягу продажу.

Для нижнього значення обсягу продажу:

$$N_H = 0,8 \cdot 102 = 87 \text{ штук отримаємо загальний обсяг продажу, який складе:}$$

$$\text{ЗОП} = \text{Ц} \cdot N_H = 116 \cdot 87 = 10092 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальна величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на весь обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$\text{ПР} + \text{ОВ} = 61,83 \cdot 87 + 3396,6 = 5379,21 + 3396,6 = 8775,814 \text{ (тис. грн.)}$$

З них прямі витрати складають 5379,21 тис. грн., а непрямі – 3396,6 тис. грн.

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$\text{ПО} = 10092 - 8775,814 = 1316,186 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина податку на прибуток складе:

$$\text{ПП} = \text{ПО} \cdot \frac{\lambda}{100} = 1316,186 \cdot \frac{18}{100} = 236,91 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток підприємства складе:

$$\text{ЧП} = \text{ПО} - \text{ПП} = 1316,186 - 236,91 = 1079,276 \text{ (тис. грн.)}$$

Для верхнього значення обсягу продажу $N_B = 1,2 \cdot 102 = 123$ штуки, отримаємо загальний обсяг продажу товарів:

$$\text{ЗОП} = \text{Ц} \cdot N_B = 116 \cdot 123 = 14268 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальна величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на весь обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$ПР+ОВ=61,83 \cdot 123 + 3396,6 = 7605,09 + 3396,6 = 11001,69 \text{ (тис. грн.)}$$

З них прямі витрати складають 7605,09 тис. грн., а непрямі – 3396,6 тис. грн.

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$ПО=14268-11001,69=3266,31 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина податку на прибуток складе:

$$ПП=ПО \cdot \frac{\lambda}{100} = 3266,31 \cdot \frac{18}{100} = 587,936 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток підприємства складе:

$$ЧП=ПО-ПП=3266,31-587,936=2678,374 \text{ (грн.)}$$

Таким чином можна зробити висновок, що при зміні обсягу продажу теплообмінних установок в межах $\pm 20\%$ величина чисто прибутку ПрАТ “Вінницький дослідний завод” буде коливатись в межах від 1079,276 до 2678,374 тис. грн. (при базовому рівні 1745,567 тис. грн.). Моделювання чутливості чистого прибутку підприємства залежно від зміни обсягу продажів теплообмінних установок зображено на рис. 3.3.

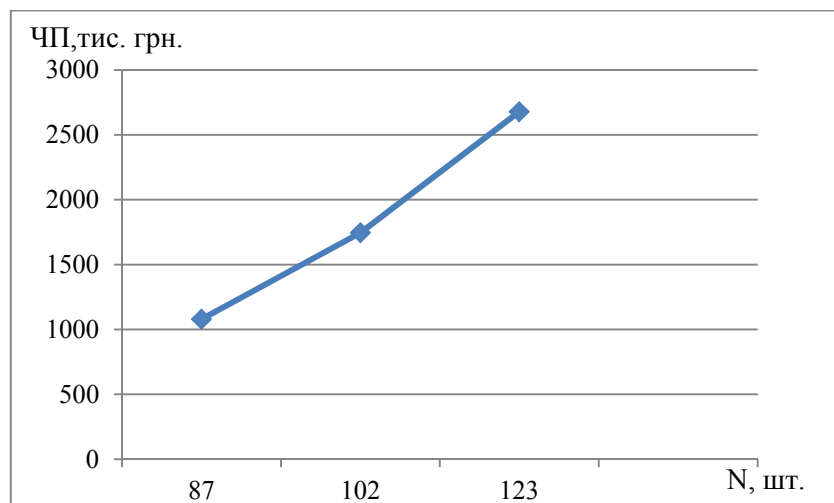

Рисунок 3.3 – Графік моделювання чутливості чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни обсягу продажу

Визначимо чутливість чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни ціни реалізації товару. Проведемо розрахунки величини чистого прибутку тільки для крайніх значень ціни реалізації товару.

Для нижнього значення ціни реалізації теплообмінних установок $C_H =$

92,8 тис. грн. загальний обсяг продажу товару складе:

$$\text{ЗОП} = \text{Ц}_\text{н} \cdot N = 92,8 \cdot 102 = 9465,6 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$\text{ПО} = 9465,6 - (6306,66 + 3396,6) = -237,66$ (тис. грн.), тобто при такій ціні підприємство буде мати збитки.

Для верхнього значення ціни реалізації теплообмінних установок $\text{Ц}_\text{в} = 139,2$ тис. грн. загальний обсяг продажу товару складе:

$$\text{ЗОП} = \text{Ц}_\text{в} \cdot N = 139,2 \cdot 102 = 14198,4 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$\text{ПО} = 14198,4 - (6306,66 + 3396,6) = 4495,14 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина податку на прибуток складе:

$$\text{ПП} = \text{ПО} \cdot \frac{\lambda}{100} = 4495,14 \cdot \frac{18}{100} = 809,1252 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток підприємства складе:

$$\text{ЧП} = \text{ПО} - \text{ПП} = 4495,14 - 809,1252 = 3686,015 \text{ (тис. грн.)}$$

Отже, можна зробити висновок, що при зміні ціни реалізації товару в межах $\pm 20\%$ величина чистого прибутку підприємства буде коливатись в межах від збитків в розмірі 237,66 тис. грн. до 3686,015 тис. грн. (при базовому рівні 1745,567 тис. грн.). Моделювання чутливості чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни ціни реалізації одиниці теплообмінних установок зображено на рис. 3.4.

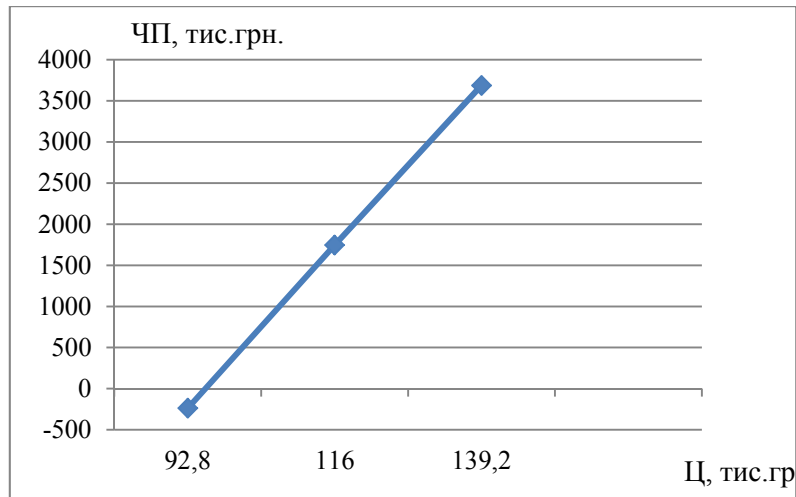

Рисунок 3.4 – Графік моделювання чутливості чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни ціни на одиницю продукції

Визначимо чутливість чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни прямих витрат на виробництво товару. Проведемо розрахунки величини чистого прибутку тільки для крайніх значень прямих витрат.

Для нижнього значення рівня прямих витрат $ПР_{н} = 61,83 \cdot 0,8 = 49,464$ тис. грн. загальний обсяг продажу товару складе:

$$ЗОП=Ц \cdot N=116 \cdot 102=11832 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальна величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на весь обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$ПР_{н}+ОВ=49,464 \cdot 102+3396,6=5045,328+3396,6=8441,928 \text{ (тис. грн.)}$$

З них прямі витрати складають 5045,328 тис. грн., а непрямі – 3396,6 тис. грн.

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$ПО=11832-8441,928=3390,072 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина податку на прибуток складе:

$$ПП=ПО \cdot \frac{\lambda}{100}=3390,072 \cdot \frac{18}{100}=610,213 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток підприємства складе:

$$ЧП=ПО-ПП=3390,072-610,213=2779,859 \text{ (тис. грн.)}$$

Для верхнього значення рівня прямих витрат $ПР_{в} = 74,196$ тис. грн. загальний

обсяг продажу товару складе:

$$\text{ЗОП}=\text{Ц}\cdot\text{N}=116\cdot 102=11832 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальна величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на весь обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$\text{ПР}_\text{н}+\text{ОВ}=74,196 \cdot 102+3396,6 =7567,992+3396,6=10964,592 \text{ (тис. грн.)}$$

З них прямі витрати складають 7567,992 тис. грн., а непрямі – 3396,6 тис. грн.

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$\text{ПО}=11832-10964,592=867,408 \text{ (тис. грн.)}$$

Отже, можна зробити висновок, що при зміні прямих витрат на виробництво одиниці товару (теплообмінної установки) в межах $\pm 20\%$ величина чистого прибутку підприємства буде коливатись в межах від 2779,859 тис. грн. до 867,408 тис. грн. (при базовому рівні 1745,567 тис. грн.). Моделювання чутливості чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни прямих витрат на виробництво одиниці товару зображено на рис. 3.5.

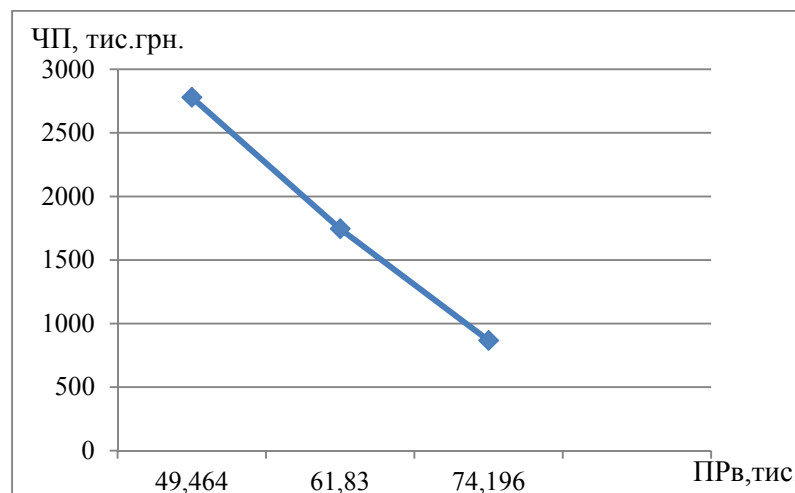

Рисунок 3.5 – Графік моделювання чутливості чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни прямих витрат на виробництво одиниці продукції

Визначимо чутливість чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни непрямих витрат на виробництво товару. Проведемо розрахунки величини чистого прибутку тільки для крайніх значень непрямих витрат.

Для нижнього значення рівня непрямих витрат $\text{ОВ}_\text{н} = 33,3\cdot 0,8=26,64$ тис. грн.

загальний обсяг продажу товару складе:

$$ЗОП=Ц\cdot N=116\cdot 102=11832 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальна величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на весь обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$ПР+ОВ_{н}=6306,66+102\cdot 26,64=6306,66+2717,28=9023,94 \text{ (тис. грн.)}$$

З них прямі витрати складають 6306,66 тис. грн., а непрямі – 2717,28 тис. грн.

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$ПО=11832 - 9023,94=2808,06 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина податку на прибуток складе:

$$ПП=ПО\cdot \frac{\lambda}{100}=2808,06\cdot \frac{18}{100}=505,451 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток підприємства складе:

$$ЧП=ПО-ПП=2808,06-505,451=2302,609 \text{ (тис. грн.)}$$

Для верхнього значення рівня непрямих витрат $ОВ_{в}=40,32$ тис. грн. загальний обсяг продажу товару складе:

$$ЗОП=Ц\cdot N=116\cdot 102=11832 \text{ (тис. грн.)}$$

Загальна величина прямих та непрямих витрат в розрахунку на весь обсяг продажу теплообмінних установок складе:

$$ПР+ОВ_{н}=6306,66+102\cdot 40,32=6306,66+4112,64=10419,3 \text{ (тис. грн.)}$$

З них прямі витрати складають 6306,66 тис. грн., а непрямі – 4112,64 тис. грн.

Величина операційного прибутку підприємства складе:

$$ПО=11832 - 10419,3=1412,7 \text{ (тис. грн.)}$$

Величина податку на прибуток складе:

$$ПП=ПО\cdot \frac{\lambda}{100}=1412,7\cdot \frac{18}{100}=254,286 \text{ (тис. грн.)}$$

Чистий прибуток підприємства складе:

$$ЧП=ПО-ПП=1412,7 - 254,286=1158,414 \text{ (грн.)}$$

Отже, можна зробити висновок, що при зміні непрямих витрат на виробництво одиниці товару (теплообмінної установки) в межах $\pm 20\%$ величина чистого прибутку підприємства буде коливатись в межах від 2302,609 тис. грн. до

1158,414 тис. грн. (при базовому рівні 1745,567 тис. грн.). Моделювання чутливості чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни непрямих витрат на виробництво одиниці товару зображено на рис. 3.6.

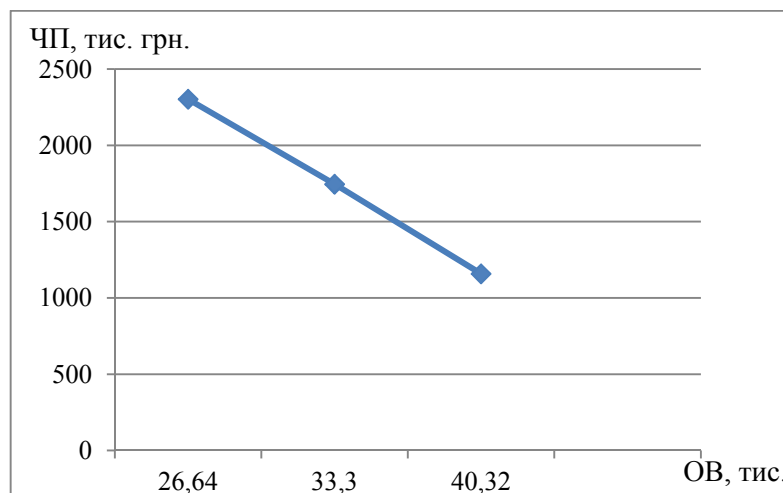

Рисунок 3.6 – Графік моделювання чутливості чистого прибутку ПрАТ “ВДЗ” залежно від зміни непрямих витрат на виробництво одиниці продукції

Висновки до третього розділу

В третьому розділі магістерської кваліфікаційної роботи було проведено SWOT-аналіз ПрАТ “Вінницький дослідний завод”, проаналізовано місію підприємства та складено дерево цілей у відповідності до проведеного аналізу.

Проведений аналіз показав, що значною загрозою для підприємства є збільшення частки неплатоспроможних покупців, високий рівень інфляційних процесів, постійне зростання цін на метал, податковий тиск та недосконалість податкової бази тощо. Найбільш сприятливою можливістю для досліджуваного підприємства є можливості для розширення експорту устаткування для спиртової галузі.

В розрізі дослідження проаналізовано довгострокові, середньострокові та короткострокові цілі підприємства.

Визначено, що на ПрАТ «ВДЗ» використовується стратегія стабілізації (обмеженого зростання). Запропоновано розглянути та впровадити стратегію зростання. У відповідності до цього побудовано дерево цілей підприємства.

У відповідності до виявлених проблем в діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» та обраної стратегії для подальшої діяльності та розвитку підприємства розроблено ряд рекомендацій, що дозволять вирішити проблеми та досягнути визначених цілей та завдань:

1. Формування ефективної системи управління витратами підприємства.
2. Реінжиніринг бізнес-процесів на підприємстві.
3. Реорганізація відділу збуту в відділ маркетингу з виокремленням підрозділів маркетингових досліджень та реклами, підрозділу збуту та товарної політики, фахівця зовнішньоекономічних зв'язків.
4. Підвищення ефективності використання засобів праці підприємства.

У відповідності до поставлених завдань проведено макетування реорганізованого відділу маркетингу підприємства.

Проведено розрахунок витрат, які потрібні для реалізації запропонованих рекомендацій, та економічного ефекту від їх впровадження. Як показують результати розрахунків, усі запропоновані рекомендації мають економічний ефект. Найбільший економічний ефект планується від проведення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві (3269, 504 тис. грн./ рік). Окрім позитивного економічного результату рекомендації також впливають на покращення інших показників діяльності підприємства.

Загальна сума економічного ефекту від впровадження запропонованих рекомендацій становить 9334,199 тис. грн./рік, а витрати на їх реалізацію 2752 тис. грн., що є позитивним результатом. Отже, впровадження даних рекомендацій вигідно для досліджуваного підприємства, що підтверджують розраховані норма дохідності та період окупності.

Проведене моделювання результатів діяльності підприємства також підтвердило доцільність та ефективність здійснення розроблених рекомендацій.

ВИСНОВКИ

В ході виконання магістерської кваліфікаційної роботи було проаналізовано проблеми та перспективи формування ефективного виробничого потенціалу підприємства за сучасних умов. Визначено, що виробничий потенціал є важливим елементом потенціалу підприємства, ефективне використання якого дозволяє підприємству значно вплинути на його конкурентоспроможність. Розглянуто різні підходи науковців до трактування сутності та змісту поняття потенціалу підприємства.

Досліджено сутність, структуру та механізм управління виробничим потенціалом підприємства. В загальному можна виокремити ресурсний, структурний та цільовий підходи. На практиці при трактуванні поняття виробничого потенціалу доцільно орієнтувались на результативний підхід, оскільки саме дане розуміння об'єднує у взаємозв'язку ресурси, можливості та компетенції підприємства для досягнення цілей. Проаналізовано різні підходи науковців щодо структурування виробничого потенціалу підприємства. На основі проведеного дослідження запропоновано розглядати структуру виробничого потенціалу підприємств як сукупність основних засобів, оборотних засобів, нематеріальних ресурсів, технологічного персоналу та персоналу управління.

На основі проведених досліджень розроблено підхід до оцінювання виробничого потенціалу підприємства, який базується на обраному підході до структурування виробничого потенціалу підприємства і передбачає розрахунок відповідних часткових та інтегрального показників. Даний підхід є простим у застосуванні, орієнтується на загальнодоступну інформацію, може використовуватись як для окремого суб'єкта господарювання, так і для галузі в цілому.

Проаналізовано фінансово-економічні показники діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод» протягом 2018–2020 рр. дослідження показало, що протягом досліджуваного періоду підприємство нарощувало обсяги реалізації своєї продукції. Внаслідок цього відбулось зростання чистого доходу від реалізації

продукції, зростання собівартості реалізованої продукції. Однак негативну тенденцію має чистий прибуток підприємства. Так, в 2015 році показник зменшився на 45,35 %, а в 2016 році на 17,03 % порівняно з попередніми роками відповідно.

Аналіз майна підприємства показав, що протягом 2018–2020 рр. його вартість зростала. В структурі майна переважають оборотні засоби. Більше 90 % в структурі джерел фінансування майна підприємства займає власний капітал.

Крім того було проаналізовано показники рентабельності та основні фінансові показники діяльності підприємства, що вказують на прибутковість та фінансову незалежність підприємства.

В розрізі теми дослідження, враховуючи обраний підхід до структурування виробничого потенціалу підприємства, проаналізовано склад і структуру основних, оборотних засобів та нематеріальних активів ПрАТ «Вінницький дослідний завод», проведено оцінювання динаміки відповідних показників; проаналізовано виробничий потенціал підприємства. Дослідження показало, що рівень виробничого потенціалу ПрАТ «Вінницький дослідний завод» є високим, незважаючи на незначне зниження показника в 2018 році.

Проведено аналіз системи управління досліджуваного підприємства, проаналізовано організаційну структуру підприємства, визначено, що вона є лінійно-функціональною, розглянуто її основні переваги та недоліки. Проведено оцінювання ефективності системи менеджменту за певними показниками. Дослідження показало, що керівництву доцільно звернути увагу на підвищення ефективності управління підприємства.

Проведено стратегічний аналіз діяльності ПрАТ «Вінницький дослідний завод». Визначено, що на ПрАТ «ВДЗ» використовується стратегія стабілізації (обмеженого зростання). Запропоновано розглянути та впровадити стратегію зростання. У відповідності до цього побудовано дерево цілей підприємства.

Розроблено комплекс заходів щодо підвищення ефективності формування та використання виробничого потенціалу підприємства:

1. Формування ефективної системи управління витратами підприємства.
2. Реінжиніринг бізнес-процесів на підприємстві.

3. Реорганізація відділу збуту в відділ маркетингу з виокремленням підрозділів маркетингових досліджень та реклами, підрозділу збуту та товарної політики, фахівця зовнішньоекономічних зв'язків.

4. Підвищення ефективності використання засобів праці підприємства.

Проведено розрахунок витрат, які потрібні для реалізації запропонованих рекомендацій, та економічного ефекту від їх впровадження. Найбільший економічний ефект планується від проведення реінжинірингу бізнес-процесів на підприємстві (3269, 504 тис. грн./ рік). Окрім позитивного економічного результату рекомендації також впливають на покращення інших показників діяльності підприємства.

Загальна сума економічного ефекту від впровадження запропонованих рекомендацій становить 9334,199 тис. грн./рік, а витрати на їх реалізацію 2752 тис. грн., що є позитивним результатом.

Проведене моделювання результатів діяльності підприємства також підтвердило доцільність та ефективність здійснення розроблених рекомендацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методичні вказівки до виконання магістерської кваліфікаційної роботи студентами спеціальності «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент підприємств, організацій і установ» / Уклад. В.О. Козловський, О.Й. Лесько. 3-є видання, переробл. і доповнене – Вінниця : ВНТУ, 2021. – 63 с.
2. Козловський В.О. Методичні вказівки до виконання бакалаврської кваліфікаційної роботи студентами спеціальності «Менеджмент» освітньої програми «Менеджмент виробничої та комерційної діяльності» / Уклад. В. О. Козловський, О. Й. Лесько. 3-є видання, переробл. і доповнене – Вінниця : ВНТУ, 2021. – 50 с.
3. Кухарчук В.В. Методичні вказівки до оформлення дипломних проектів (робіт) для студентів всіх спеціальностей / Уклад. В. В. Кухарчук, О. Г. Ігнатенко, Р. Р. Обертюх. – Вінниця : ВДТУ, 2018. – 55 с/
4. Покропивний С. Ф. Економіка підприємства: Структурно-логічний навч. посібник / За ред. д-ра екон. наук, проф. С. Ф. Покропивного . – К.: КНЕУ, 2011. – 457 с.
5. Ковальчук І.В. Економіка підприємства: Навч. посіб. – К.: Знання, 2008. – 679 с.
6. Федорчук О.М. Економічна ефективність використання та відтворення основних засобів в аграрних підприємствах / О.М. Федорчук // Таврійський науковий вісник: Зб. на-ук пр. – Херсон: ХДАУ. – 2020. – Вип. 42. – С. 247-253.
7. Поддєрьогін А.М. М. Д. Білик, Л Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А. М. Поддєрьогін. – 6-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2011. – 552 с.
8. Турило А.М. Економічний розвиток структурних підрозділів підприємства: оцінка, механізм, мотивація [монографія] / Турило А.М., Романченко Н.В., Святенко С.В., Турило А.А. – Кривий Ріг: Видавничий дім, 2009.-156с.
9. Тарасенко Н.В. Економічний аналіз діяльності промислового підприємства. – Львів: ЛБІ НБУ, 2010. – 485 с.
10. Вихрущ В. П., Тирпак І. В. Економіка нових форм господарювання. – Бучач, 2020. – 120 с.
11. Іваненко Т.В. Перспективи розвитку кредитних операцій комерційних банків у післякризовий період / Т. В. Іваненко, А. С. Калітенко. // – Бучач: Український гуманітарний інститут, 2010. – С. 19 - 20.Палтерович
12. БарановЛ. Я. Потреби, дохід, споживання: економічний словник-довідник / Л. Я. Баранов, А. І. Льовін. – К. : Економіка, 2019. – 351 с.
13. Натаров М.В. Оптимізація процесу оновлення основних фондів в умовах інтенсифікації. – Л.: В-воЛенінгр. ун-та. – 2008. – 160 с.
14. Ковальов В. Н. Вопросыметодологиистоимостнойоцен-

кичеловеческогокапитала / В. Н. Ковалев, Е. А. Атаева // Вісник Донбаської державної машинобудівної академії : зб. наук. праць. – 2011. – № 3 (24). – С. 116-120.

15. Рудченко О., Омельянчик Н. Методичні підходи до регулювання процесу відтворення основних фондів // Регіональна економіка. – 2009. – №11. – С.52-58.

16. Будавей В.Ю. Проблеми амортизації в промисловості. – К.: Фінанси, 2007. – 172 с.

17. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 "Основні засоби", затверджене наказом Міністерства фінансів України від 27 квітня 2000 р. № 92.

18. Пархоменко О. П. Бухгалтерський і податковий облік основних засобів та його гармонізація / О. П. Пархоменко // Вчені записки Університету "Крок": зб. наук. пр. – Вип. 37 – Київ, 2020. – С. 42-52.

19. Колеснікова О. М. Проблемні питання обліку і оподаткування операцій з основними засобами / О. М. Колеснікова, О. М. Ганяйло // Облік і фінанси АПК. – 2011. – № 2. – 138 с.

20. Івахненко В. М. Курс економічного аналізу: Навч. посібник. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Знання-Прес, 2018. – 190 с.

21. Економічний аналіз: Навч. посібник / М.А. Болюх, В.З. Бурчевський, М.І. Горбатюк та ін.; За ред. акад. НАНУ проф. М.Г. Чумаченка. - Вид. 2-ге, перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2019. - 556 с.

22. Бутинець Ф. Ф. Аудит: Підручник для спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. - друге видання, перероб. та доп. - Жито- мир: ЖІТ1: ПП «Рута», 2019. - 680 с.

23. Івахненко В. М.. Курс економічного аналізу: Навчальний посібник - Київ: Знання-Прес, 2011. - 206 с.

24. Аналіз господарської діяльності / За ред. Барабаш Н. - Київ: КНЕУ, 2018. - 552 с.

25. Економічний аналіз: навчальний посібник за редакцією академіка НАНУ, проф. М. Г. Чумаченка. - К.: КНЕУ, 2011. - 424 с.

26. Економічний аналіз діяльності промислових підприємств / За ред. Шкарабана С. І., Сапачова М. І. - Тернопіль: ТАНГ, 2009. - 406 с.

27. Прокопенко І.Ф., Ганін В.І. Методика і методологія економічного аналізу. К.: Центр учбової літератури, 2010. – 430 с.

28. Грабовецький Б. Економічний аналіз. Навчальний посібник. — К.: Центр учбової літератури, 2009. — 256 с.

29. Мних Є. В., Буряк П. Ю. Економічний аналіз на промисловому підприємстві. — Львів: Світ, 2019. — 208 с.

30. Павленко А. Ф., Чумаченко М. Г. Трансформація курсу «Економічний аналіз діяльності підприємств»: Наук. доп. — К.: КНЕУ, 2011. — 88 с.

31. Мотиваційні основи ефективної праці в умовах ринкової трансформації економіки: 36. наук, праць / Д.П. Богиня та ін. Інститут економіки. - К.: 1996.
32. Занюк С.С. Психологія мотивації: Теорія і практика мотивування. Мотиваційний тренінг. - К.: Ельга - Н: Ника-Центр, 2011. - 352с.
33. Гоголь Г. Особливості трудової мотивації в перехідний період до ринкової економіки // Регіональна економіка. – 2018, № 2. – С. 98-104.
34. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства: Підручник. – Тернопіль: «Економічна думка». – 2011. – 390 с.
35. Вінницький дослідний завод [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.voz.com.ua/>.
36. Козловський В. О. Бізнес-планування : навч. посіб. / В.О. Козловський, О.Й. Лесько. – Вінниця : ВНТУ, 2005. – 189 с.
37. Ігнат'єва І.А. Стратегічний менеджмент : підручник / Ігнат'єва І.А. – К. : Каравела, 2015 – 464 с.
38. Волкова М.В. Система управління витратами промислового підприємства / Волкова М. В. – Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі : проблеми теорії та практики. – 2013.– № 3 (23). С. 25–32.
39. Гончарова О. Реінжиніринг бізнес-процесів як метод процесного управління / Гончарова // О. ВІСНИК Київського національного університету імені Тараса Шевченка. –2013. – С.78–82.
40. Верхоглядова Н.І. Аналіз підходів до визначення сутності потенціалу підприємства / Верхоглядова Н.І., Коваленко Є.В. // Проблеми системного підходу в економіці. – № 1(55), 2016. – С.26–32.
41. Бутенко Н. В. Маркетинг : підручник / Н.В. Бутенко. – К. : Атіка, 2006. – 300с.
42. Економічна діагностика <http://pidruchniki.com/1672100553565/> економіка/shlyahi_naroschuvannya_virobnichogo_potentsialu_pidpriyemstva.

ДОДАТКИ

